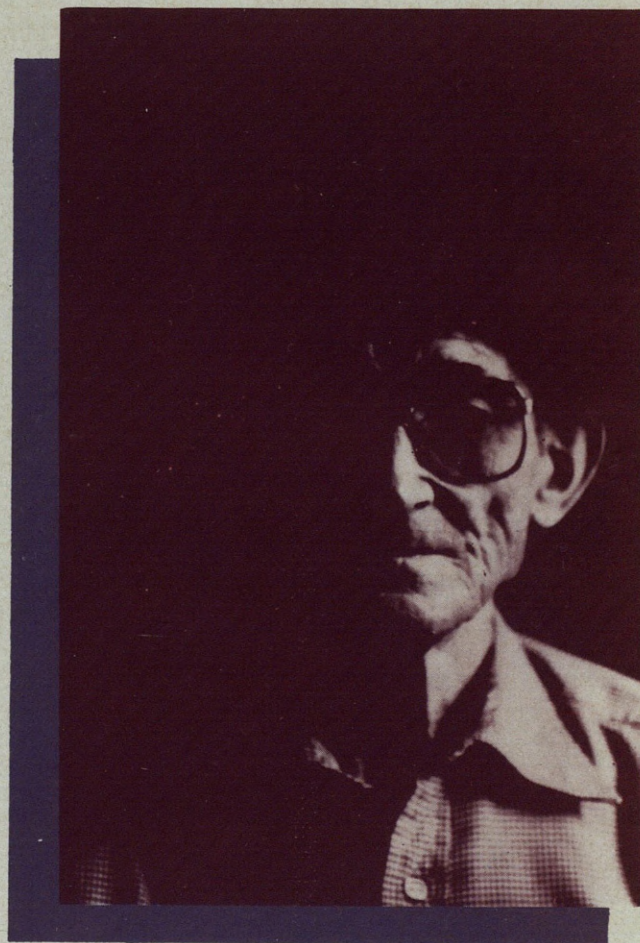

ARGIA

Maiatza 15 - XLVI garren urtea 975 zenbakia 90 pezta

UDAL
HAUTESKUNDEAK
1.983

**BALENTIN ENBEITA:
BERTSOAREN
BESTE
MAILA BAT**

**"XOXOA": ESTUDIO
BATZUEN
ITXURALDAKETA**

**138
BULEGO**

**500.000
BEZERO**

**75.000
MILIOI**

**AURREZKIA, BAKARRIK
21urtetan**

Eskerrikasko!

**CAJA LABORAL POPULAR
LAN KIDE AURREZKIA**

Euskadiko Kutxa

ASTE GIROA

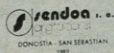
Real Academia de la
Lengua Vasca
EUSKALTZAINDIA
Académie de la Langue
Basque

EUSKERA

1926

Redacción con la cooperación de:

SENDOSA

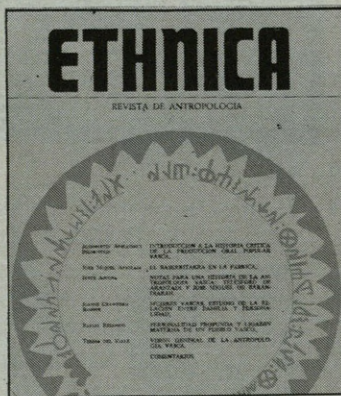
EUSKALTZAINDIA.
EUSKERA 1926. Sendoa.
2.000 pta. 350 bat orri.

I. zenbakiko 37 lehenen orritan Orbegozo, Etxegarai, Elortza eta Eguskitza euskaltzainek elkarri loreka aritzen direneko hitzaldiak azaltzen dira. Ondoren 20 bat hostotan erizkizundi hirukoitzari Bizkaiak erantzundakoa (hitzen erabidea eta zenbait aditz). Manuel Lekuona euskal sintaxiaren xehetasun batez ari da. II. zenbakian Azkuek garai haietan herriz herri jasotako igarkizunak, erizkizundi hirukoitzari Bizkaiak erantzundakoa, Landerretzek jasotako erran zuhurak eta Euskaltzaindiaren seigarren urteko batzarretako agiriak. Hirugarren zenbakian Damaso Itzak Gipuzkoan eta Nafarroan batez ere bildutako esaera zaharrak. Azkuek Bonapartek jasotako datu batzuri egingako zuzenketa, Ormaetxeak (Orixe) jasotako herri hitzak, Gipuzkoak erizkizundiari erantzundakoa eta Euskaltzaindiaren batzarrak agiriak. Azkenak herrietako etxeen izenei buruzko lana eta Arrospe, Intzagarai eta Etxegaraiek botatako hitzaldiak.

ETHNNICA. Revista de antropología. 17. zenbakia. Barcelona. 1981. 500 pta. 156 hosto.

Bartzelonatik dator notizia. Euskal antropologiaz

jantzi da Bartzelonako aldizkari hau eta bertan 6 lantxo agertzen zaizkigu.

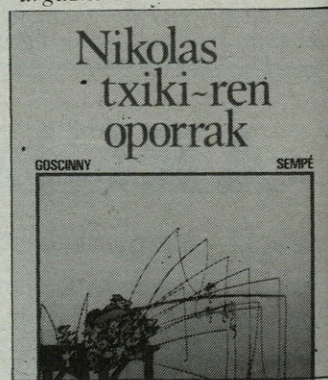

Batetik Joxe Martin Apategiren «Introducción a la historia crítica de la producción oral popular vasca», Jesus Azkonaren «Notas para una historia de la antropología vasca: Arantzadi eta Barandiaran» eta Teresa del Valleren «Visión general de la antropología vasca». Bestalde hiru lan gehiago, Joxe Mikel Apaolazaren «El baserritarra en la fábrica», Joanne Crawford Bamser-en «Mujeres vascas. Estudio de la relación entre familia y personalidad» eta Rafael Redondoren «Personalidad profunda y ligazón materna de un pueblo vasco», delako herri hau Bizkaiko Maruri dugu. Baserritarrari buruzko lana honetan datza: baserritarra fabrikara doa lanera, eta herri giroan sartzen du lepoa, halaz ere ez du baserria bertan behera utziko, bere izakeraren euskarrietan bat baita hau. Makinaren aurrean zer jarrera duen, denborapasak zertan darabiltzan, dibortzioak eta nola ikusten dituen ... hau litzateke piska bat lana. Crawfordek egingako lanetik hau nabarmenduko genuke: euskal amaren nortasuna eta sikologia, haurrak nola hazten dituen, bere sexuarekiko arazoak, ametsen esanahia eta beste asko. Azkenik Redondok Bizkaiko Maruri herrian egingako azterke-

ten ondorioz psikologiazko eta adimenari buruzko datu orokor batzuek ateratzen ditu.

HABE 19. zenbakia. 1983.eko apirilaren 15ekoa. 100 pta. 40 orri.

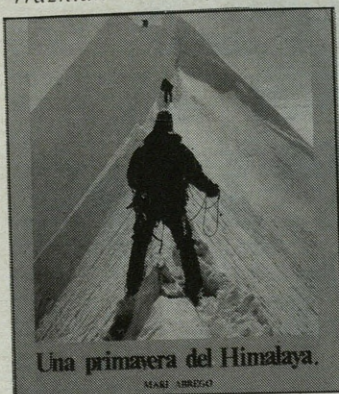
Zenbaki hau aspaldi atera bazen ere, agertzen diren gaiak zuenganatu nahi izan ditugu, hau egiten ari garen unean besterik ez baita kaleratu. Garrantzizkoenak hauek lirategi: Sidali Haimen Bacha euskaraz ikasi duen argeliarrari eginiko elkarriketa. Algerian ere hizkuntza zapalduzik zegoela eta euskararekiko soziologia antzekotasuna. Zinemaren Imanol Uribe «La muerte de Mikel» filmatuak omen duela eta Bilboko zinekluba. Artean Julian Ugarteren entologia, eta ondoan oso lantxo interesgarria, lo egiteko era bereziki duten sikelogia esanahia. «Gaur bizi balitz» deitu sailean hain ezagun eta xelebre izandako Santa Kruz apaizarekin mintzo. Bilboko gaua, asfaltoko artea eta neurri zabalean «keinuen eta gorputzaren lengoia» deitutako erreportajea. Lopategiri ere 13 galdera egiten dizkiote. Ipuinak, horoskopoa, komikia, argazki sariketa eta kitto.

GOSCINNY-SEMPE.
NIKOLAS-TXIKIREN
OPORRAK - ITZUL saila.
ELKAR. 280 pta. 152 orri.

Hirugarren aldiz kalera-tu du Itzul sailak Nikolas Txikiren libururik. Lehen-

goak «Nikolas Txiki» eta «Nikolas Txikiren errekoak» deitu liburuak ziren. Oraingoan oporrak dira kontagai. Nikolas Txiki hondartza ondoko hotel batera doa udan, eta han gertakizun bikain eta aldartetsuak ematen dira Nikolas Txiki bere lagunena eta Nikolasen aitaren artean. Hala ere hurrengo urtean gurasoek Nikolas Txiki bere adineko gazteekin batera udaleku batzutura bidaltzea erabakitzen dute, eta Nikolas Txiki pozik doa hara. Han noski ume bihurri honek bereak eta asto beltzarenak egingo ditu ondoko lagunena zirikadek berotua. Itzulpena Ramon Agirrerena da, eta marrazkiak Goscinnirenak.

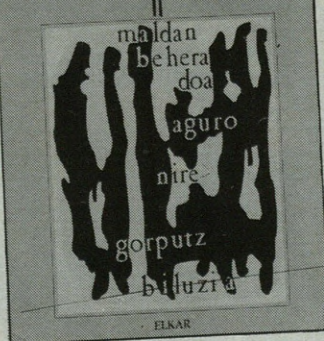
Una primavera del Himalaya.

JANNU. UNA PRIMAVERA DEL HIMALAYA. MARI ABREGO. Editorial Aranburu. Pamplona. 1.900 pta. 132 orri.

1981.eko maiatzaren 7.ean nafarrez osatutako taldea Himalayako Jannu mendiko tontorrera iristen da. Eta handik bi urtetara igoera eta ibilaldiko argazki, datu eta argibide zehatzetaz betetako liburu dotore eta garesti bat atera da. 4 zati dárzka liburuak. Haserakoan expeditzioaren prestakuntza guztia nola eraman zen adierazten da. 2. zatian Kathmandurako iristea, puska eta garraialarien kontratuak eta lehenen prestakuntzak azaltzen dira. 3. zatia interesgarriena da, igoera bertan koka-

izen baita, eta hori lortu arte izandako eragospen guztiak azaltzen dira, baita halajaina Jannu mendiari ateratako argazki paregabeak. Azpian harrapatu zituen elur amilduarena, eguraldiaren aldaketak, bidean gainezkatu behar izandako hormak eta beste mila eragospen Azkenean jasotako ekonomi laguntzak, hartutako elikagaiak, txertoak e.a.

euskal poesia kultoaren bilduma 1963-1982

JOAN AMENABAR. EUSKAL POESIA KULTOAREN BILDUMA. 1963-1982 ELKAR. 196 orri. 500 pta.

Bildumaren bigarren atala dugu hau, eta bertan Arestirengandik hasiz iaz artekoetaraino iristen da. Bukaeran azaltzen den legez, azken urte hauetan kaleratutako olerkari gazte askoren liburuak ez dira kontutan izan, eta egia esan asko dira hauek, baina honek ez dio ezer kentzen bildumari, oso baita zaila ateratako olerki guztiaz bilduma egitea. Daudenean artean aukera ederra ikusten dugu Gandiaga, Lekuona, Hartzabal, Muxika, Lete eta Arestik izandako bila-kaera atxemateko. Bestalde oraindik gutxi idatzitako Zulaika, Otamendi, Irastortza, Sarrioanandia, Sarasola, Trintxerpe, Lasa (Amaia eta Mikel), Azurmendi (Joxe noski) ditugu. Eta azkenik Mikel Azurmendi bat, Gaztelu bat, Za-

rate bat, eta Izagirre bat genituzke.

Euskal olerkigintzak jasandako aldaketa eta bila-kaera laburrean eta erraz-zean kausi nahi duenak ba-daki nora jo dezakeen.

EUSKADIKO BERTSO-LARI TXAPELKETA 1983. IZ disketxea.

Semifinaletako kasetak bere garaian argitaratu ziren legez, finaleko bertsoak plazaratzen dizkigu orain-goan IZ etxeak, bai diskan eta bai kasetetan.

Karmelo Balda pelota plazako saioa bitan banatua eman digute, diska bat «GOIZEAN» eta «ARRATSALDEAN» bestea. Poliki grabatuak eta azal eder batekin.

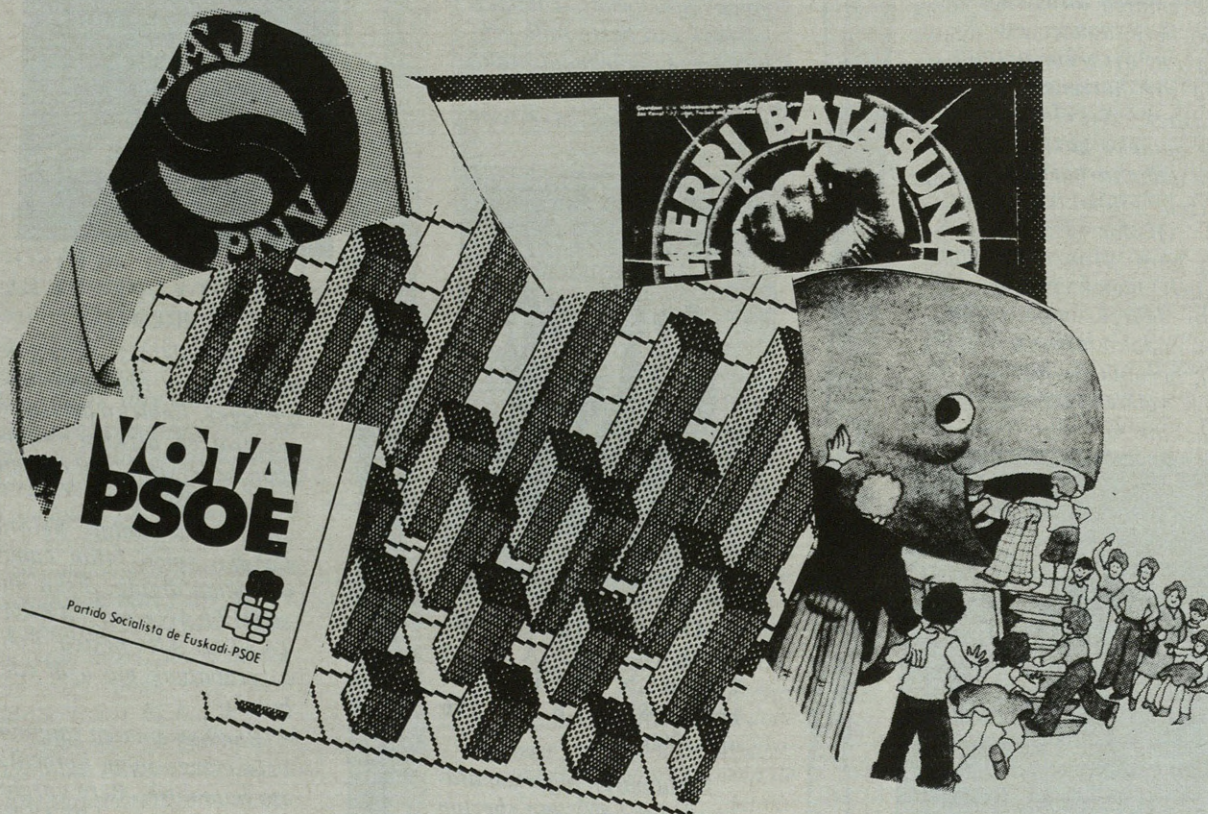
Barruan ematen zaigunaz ezin egingo dugu komentario haundirik. Bere garaian aztertu bait zen ARGIA honetatik bertsolari txapelketaren hainbat gorabehera, eta egungo bertsolaritzaren ibilera. Hor geratzen dira diskak eta kaseteak Balda-ko egun gogoangarri haren lekuko.

Esan izan ohi da beste ezer irakurtzen ez duen euskaldun askok bertsoak irakurtzen dituela. Orain berri-entzuteko aukera ere eskura dugu.

IHARDUNALDIAK

Maiatzak 15an, igandea, omenaldia Legorretan. Egurdiko ordubatan meza izango da Txikia, Korta, Zapa eta Xeperen omenez. Ondoren herriko plazan plazaren deskubritzea izango da, hizlari batek amaiera emango duen duelarik.

Maiatzaren 8ko hauteskundeak

ALBI BERRI BAT HASI DA

Zenbakiak, portzentaiak, kalkuluak, zenbakiak berriro,... pilaka datozkigu gainera maiatzaren 8rman arratsaldeko zortzietan boza emateko garaia amaitu zen ixtante beretik. Zenbait alditan, gauzen neurria galtzeko arriskua erortzen garen arte. Datuak hor daude, milaka aldiz errepikatuak. Zenbakiak errepresentatzen duten erreallitatea ulertzeko zenbait elementu ikutzen saiatuko gara ARGIA honetatik.

Hauteskundeok noiz eta zein baldintzatan gertatu diren gogora erazi beharra dago. Alegia, Partido Socialista Obrero Español delakoak joan den urriko 28an ezagutu zuen garai-pen harrigarria gertatu zenetik sei hilabete baino ez direla igaro. Udazken

horretan mundu guztiak nabaritu zuen aldi berri bat hasten zela Espainol Estatu osoan. Borroka politikoak beste itxura bat hartuko zuela.

UCD alderdiaren handamendi ia sinisgaitzaren ondoren hartzen zuen

agintea PSOEek, 10 milioi boto atzetik zituela. Ordurako, sozialisten garaipena ongi aztertua zegoen eta aurrartua Estatuko maila guztietan. PSOEren garaipena «egokitze» lanean Tejero, Armada eta Milans-en kolpeak, 1981eko otsailaren 23koak, bere zeregina izan zuela egun ikusten ditugun ondorioek erakusten dute, Tejeroren ekintza ez zela lau eroren gau ero bateko burutapena izan.

Eta sozialisten agintea «lotzeko» beharra estatuko maila guztietan aurretik ikusten bazen, hauteskundeetarako zer zetorren gutxi gora behera ikusten zelako izan zen. Espainol es-

tatuko gizarte multzo zabaletan politika modu berri baten beharra somatzen zen, jende berri baten irrika, irudi batzuk, asko, begien bistatik kendu nahia.

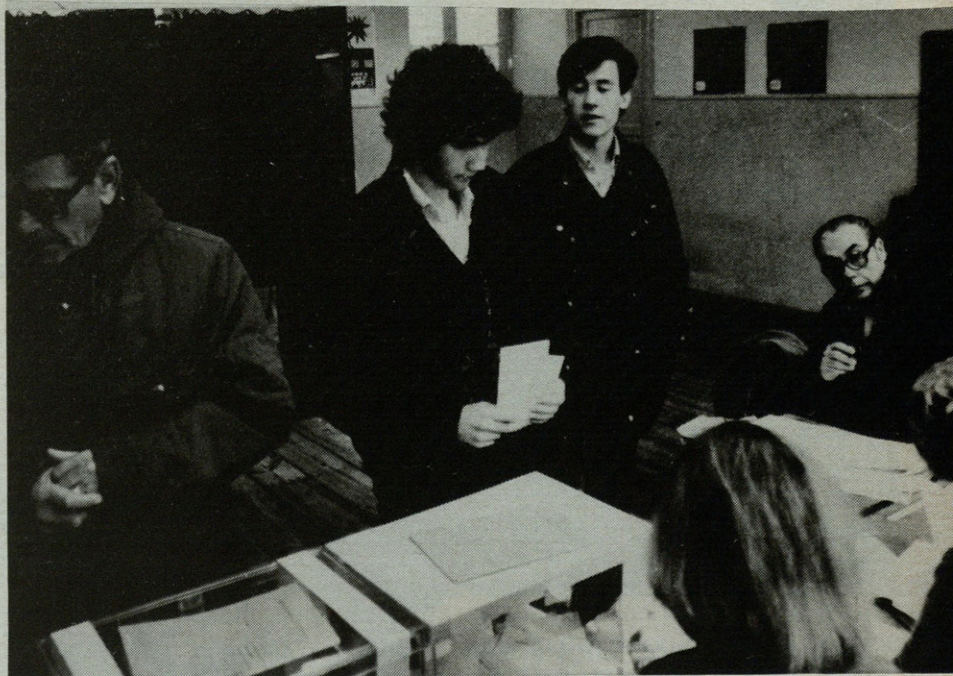
Erreforma gogoei, beraz, PSOEko buruek «estatuaren interesak» defenditu beharra erantsi behar izan die, areago Madrilgo Parlamentuan oposizioarik gabe geratu direlarik. Horrela bakarrik uler daiteke sozialisten nazionalismo espainol gero eta gogorragoa, eta inoren beldurrik gabe gobernatzeko gauza dela erakutsi beharra. Horrek Euskal Herrian, Espainol estatuko arazorik gorriena dela egunetik egunera argiago dagoelarik, berehala bihurtzen ditu ondorio teorikoak ekintza: errepresioa ezker abertzale radikalaren inguruan, espainolasunaren erreibindikapena, abertzale kontserbadoreekiko burrukaren gogortzea,...

BIRPOLARIZAKETA BEREZIA HEGO EUSKAL HERRIAN —

PSOEk bere irudia usteltzen edo herdoiltzen hasi baino lehen antolatu ditu hauteskundeak. Ez hori bakarrik: RUMASA talde finantzieroaren estatizatzearekin, Euskal Herrian borroka harmatua erasotzen agertu duen indarragatik,... benetan doala erakutsi dio oraindik ere itxaropentsu jarraitzen duen bere berezo multzoari. Horregatik, urrian baino bi milioi boto gutxiago jaso arren, bere nagusigo erabatekoa eskuetan mantenduz irauten du. Lau urtetarako eskuak libre ditu... agintzea Parlamentu eta beste erakundeetan gehiengo edukitze soila dela sinistu nahi bada behinik behin.

Bipolarizaketa ia erabatekoa suertatu da, beraz, estatu mailan, eskuinak bururik altxatzeko betarik hartu ez duelarik. Euskal Herrian ordea bipolarizaketak arras itxura ezberdina hartu du. Hotz samarrak izan diren hauteskunde aurreetan eztabaida mingots bat, eztabaida baino tema garratz bat, erabili dute PNV eta PSOEek. Bipolarizaketa biei ere ongi zetorkielako, noski. PSOE abertzaleen nagusigo erabatekoaren aurka. PNV sozialisten antieuskaldunkeriaren arrisku larria seinalatuz. Egunkari egunero begiradaxo bat egin dienak badu istilu guzti horien berri.

Bi alderdiek landu dituzten irudiei azala pittin bat urratuz berehala igerritu da programa baino gehiago irudiak erakutsi direla, azkenean bipolarizaketa hori lortu arte. PSOEk bere

«Cambio» beharrari erasten dizkien eduki sozialen eskastasuna, PNVe azken egunetan erabili duen hizkera ia-independentzizalea,...

Hala ere ez da lortu ordea abstentzioari oztopo sakonik jartzea, eta urrian %20 izan baziren, besterik ez, botorik eman ez zutenak, oraingoan %34,2 izan dira abstentzionistak. 1979ko %37ra inguratzen gara beraz. Edozein azterketatarako hortik abiatu beharra dago. Harritzekoa ere ez da: urriko kanpaina gori hura ez da errepikatu, hainbat jenderentzat jotzen zena ere gutxiago zelarik. Berritro ere urrutik hona abstentziara iragan direnak hauen artean ikusiko genituzke guk: gazteak, inmigranteak eta abstentzio politikoa; ohizko abstentzio teknikoari erasten direnak, bistan da.

PSOE-REN FENOMENOA

Espainiako estatuan bezala Euskal Herrian ere sozialistek behera egin badute ere, hemen oso egoera ezberdinean geratzen dira. Estatuan hauteskundeak urriko garaipenari oinarritzko sendotasun bat eman diote. Euskal Herrian udazkeneko panorama nolabait gezurtatu dutela erakutsi da oraingoan.

Hala ere sei hilabeteotan PSOEk jasan duen beherakadak ez digu ahantz eza behar zera hau: %24,1-etik 18,5-ra jetxi badira, 1979-an %10, leian zeudela. %8,4 puntu igo dituzte, beraz, eta ez da farre egiteko gauza. Egia da, nolanahi ere, 1980ko hauteskunde autonomikoetan are be-

herago ibili zirela, eta pentsa daitekeela berritro holako beherakadaren bat jasan ote dezaketen sozialistek. Dena dela, lau urteotan aurrerakada garbi bat egin dute.

Behin zenbakiekin sartu garenez gero hau esan beharko dugu: botoa emateko ahalmena duteen gainera protzentaiak erabiltzen ditugula, zentsuaren gainera. Hauek gizartearen egoeraren ikuspegi zuzenago bat ematen dugute, aukera politiko bakoitzak, abstentzioak ere bai, duen pisua jakin eraziz. Zifra erlatiboek ere, eman diren botoen gain talde bakoitzak ze portzentai lortzen duen, badute beren garrantzia: ordezkarien banaketa ematen bait digute.

Honela konturatzen gara, PSOE-rentzat bezala beste alderdi guztientzat urriaren 28ko ondorioak parentsis aldi bat izan direla. Hain abstentzio txikiak eragindako irudi faltsu bat bezala.

Ohar garrantzitsu bat hala ere denontzat: bi humanitateak promesa lehen saio sendoago azaltzen duela gure gizoteak. Bere amiska guztiekin.

1982-KO URRIA: ESPEJISMO BAT

Komunitate Autonomo mailako hauteskunde autonomikoen ondorioak alde batera utzi (Hego Euskal Herriaren ikuspegi orokor bat ematen ez digutelako eta ondorioek ere aski atipiko diruditelako) eta egoki iruditu zaigu 1979ko udal hauteskundeak, joan den urriko orokorrak eta

oraingoak alderatzea. Eritzi nahiko garbia egiteko gaia ematen dutela iruditzen zaigu. Zer gertatu da lau urteotan?

PNVk gora egin du etengabe. 1979an zentsoaren %18,7k eman zion botoa, joan den urrian %20,1ek eta oraingoan %21,1ek. Bipolarizaketak eta PSOerenganako beldurrak mesede egin die jeltzaleei; abstentzioak berriz ez die astindu haundirik egiten, ez gorakoan eta ez beherakoan. Zer gertatu zen joan den urrian? Portzentai erlatibotan galdu zuela (askoz jende gehiagok botoa eman, abstentzio gutxiago, eta horren aldean PNV gutxi igo) eta orain ikusten da egia.

PSOErena ez dugu berriro aipatu. Abstentzioak bai gora eta bai behera eragin diola. Ez beza ordea inork egia hau begi aurretik galdu: 1979ko %10,1 hartatik %18,5ra igo dela; 8,4 puntu alegia. Abstentzioa 1979an baino 3,6 apalagoa da. Non-dik jaso ditu botoak?

Eskubi espainolarengandik bate-tik: %2,1 egin du behera lau urteotan. Etengabe doa beheraka eskubia, Araban batez ere. PC eta beste zenbaiten hondamendiak ere izanen du PSOEren gorakadan parterik. Eta HBgandik ere botoak jaso behar izan ditu lau urteotan.

ZER GERTATZEN ZAIO EZKER ABERTZALEARI?

Aipatu dugun espejismoa, 1982ko urrikoa, ezker abertzalearen kasuan frogatzen dela uste dugu. Lau urteotan Zentsoaren %11,6ren botoak jasotzetik 8,7ra igaro da HB; %2,9

puntu jetxi da beraz. EE-IPS 4,1etik 4,4ra pasa da; %0,3 puntutako igoera beraz. Zer gertatu zen 1982an, 1979ko xifren aldean? HBk 0,6eko beherakada egin zuela, eta EE-IPS-ek 1,1, puntutako gorakada. Baina konturatu behar dugu aurreko aldian baino botatzera urrian askoz ere jende gehiago inguratu bazen, ezker abertzaleari ere eginen ziola mesede abstentzioaren apaltze horrek. Gaurko egoera beraz sustraian ez da aldatu deus ere joan den udazkenetik.

Komentarioren bat egitekotan, zera esango genuke EE-IPSek lortu dituen erresultatuez: ez duela despegatzerik lortzen. Ezker erreformista espainolak aurrera egin duen bitartean, ezker erreformista euskaldunak, bere barruan hainbeste aldaketa egin ondoren, inguruko zenbait sektoretara zabaltzeko saioa eginda, komunikabideek jarrera on bat azaltzen diotelarik, bere eremua zabaltzerik ez du lortzen. Arazo funtsezkoa da hori bere estrategia politika elektoral batean soilik finkatzen duen alderdi batentzat.

HBren beherakada berriz bi faktorearen eraginez ulertzen dugu. Bata, urteotan bere barrura begira (eta kanpora ere bai, zer esanik ez) egin duen koerentzia eta klarifikatze bideak zenbait jende urrundu duela bozkatzeko orduan; inmigranteen arteko zenbait sektore, PSOErengana joango zirenak ziurrenik, eta zenbait abertzale, PNV ingurura joango zirenak. Monzonen falta nabaritutako da. Abstentzioa da bigarren faktorea; 82ko urrian inguratu zen eta oraingo hostasunean alde batera geratu den

hainbat abstentziozale radikal. Be-laundaldi gaztea asimilatu eta koerentzia emateko HBk aurkitzen di-tuen zailtasunak bere buruzagiek ere aitortu dituzte. Hori, hala ere, EE-IPSek ere nozitzen duen gauza da.

GIPUZKOA ABERTZALEENA

Herrialdez herrialde joatea ere in-teresgarria da. Eta izenburuan dio-gun bezala, Gipuzkoa ageri zaigu abertzaletasunaren gaztelu. PNVk lau urteotan igoera garbi bat egin du, 21,8tik 24,9, hau joan den urriko alokan hamarren bat apalagoa dela-rik. PSOE 9,6etik 14,2era igo da; igoera garbia, HBri aurea hartzea posibilitatzen diona. Eskuin espaino-la erdira jetxi da, 5,3etik 2,5 puntu-taraino; urriko gorakada posibilita-tzen zioten bozemaileek atzea eman diote berriro. HB 13,5tik 11,9ra je-txi da; Euskal Herriko beheradadarik txikiena Gipuzkoan jasan dute pro-portzioan. EE %7tik 6,4ra jetxi da. Abstentzioa berriz bi dezimatan alda-tu da, besterik ez.

Arabian ezagutu du PNVk igoera-rik nabarmenena %18,6etik 24,5era. Zer esanik ez PSOEkin egin duen aurrerakada izugarria: %10etik 18,7ra; hala ere apaldu ederra hartu du urriko 28,2 hartatik. Atzerakada-rik ikusgarriena eskubi espainolak nozitu du, 8 puntu galdu ondoren %10,2an gelditzean; erorketa ikus-garriagoa da 1977ko xifrak alderatuz. HB hemen azaltzen zaigu ahulena 7,2tik %5,9ra jetxiaz. EEk 3,5tik 3,9ra igotzea lortu du, joan den urrian 5,6era iritsi ondoren gehiago espero bazuten ere. Abstentzioa he-men 8,5 puntu jetxi dela azpimarra-tu behar da;

Bizkaian ere PNVk aurrera egin du, 23, 1tik 25,1ra. PSOE berriz, 9,2etik 18,3ra igo da, urritik ia bost puntu jetxi bada ere. Eskubi espaino-la bi dezima beherago mantentzen da, 6,4an, urriko igoera ahazturik. HBk berriz Bizkaian jasan du bahe-rakadarik nabarmenena, zentsoaren %11,7 biltzetik 8ra jetxi delarik. EE-IPS aldiz 3, 3etik 4,5ra igo da, gar-bi. Ez ahaztu bestalde abstentzioa bost puntu apalagoa dela orain duela lau urte baino. Ezker abertzaleari da-gokionez, Gipuzkoakaoaren alderan-tzizko portaera da: HB Gipuzkoako bi halako jeisten da, eta EE-IPS Gi-puzkoan jeisten den bezala Bizkaian argi eta garbi igotzen da.

Nafarroa da, beti, mapa honetan berezia. Eskuin espainola da hemen

garaile zentsoaren %26,2rekin; hala ere hiru puntutan jetxi da lau urteotan. Atzetik PSOE doakio %25ekin; orain lau urte 13,3 baino ez zuen. PNV zerbait igo da, 4,1tik 4,8ra; azkenean ordezkarien behaketaren ondoren lehen ez bezalako garrantzia hartu badu ere. HB 10,9tik 7,4ra apaldu da, eta EE-IPS 2,2,etik 1,7ra. Abertzale taldeen panorama ulertzeko Auzolan talde berriarekin kontatu beharra dago: zentsoaren %3,18ren botoak bildu bait ditu.

ABERTZALEGOA ESKUBIAN EDO MODERAZIOAN

Hori da lehen argi bazegoen orain azpimarratu dena. PNVk bere nagusitasuna areagotu du hauteskundeotan. Hau da: abertzalegoa formulazio interklasista eta moderatuak erabiltzen dituen indarrak biltzen du gehien bat. Dударik ez PNVk bere aginteaz baliatzen jakin duela urteotan.

tan. HB eta EE-IPSen artean PNVren erdia osatzen dute.

Ezker abertzaleaz lehenago egin dugu komentarioa, aurera egiteko ezina. Hori ulergarriagoa da HBren kasuan, jasaten ari den eraso etengabea kontutan harturik; aurrerakada ikusgarririk ezin esperoko du estabulizazioaren ofentsibaren garai honetan sistema hankaz gora botatzeko nahia duen talde baik. Lehen baino kontzejal gehiagorekin geratu bada ere. EE-IPSetaz ere esan dugu gorago esan beharrekoa: baldintza onetan aurrera ez egitea ez dela sánale ederra.

Nafarroan, dena dela, abertzalegoa impasse batean azaltzen zaigu. PSOEen eta ekuinaren lurra izaten jarraitzen du. Egoera kezagarria, eta ez Erribera aldean bakarrik. Ziur UPNko alkatea izanen duen Baztanek ere zer pentsatua ematen digu hor daukagun lanaz.

BOTOAK ETA INDAR ERLAZIOAK

Hauteskunde kanpaina garaian bipolarizake-a nabarmena izan bada, horietatik atera diren ondorioak, orain jadanik ez alderdi bakoitzak lortu dituen boto-emaitzak kontatuz, lortu dituen ordezkariari baino, panorama nahasia geratu da. Leku gutxitan geratu da alderdi bat argi eta garbi garaile, bakarrik agintzeko moduan. Bizkaiko Diputazioan eta Gipuzkoakoan PNVk bakarrik eta lasai agindu ahal izanen du; Bizkaian batez ere lege elektoralak agintea eman diolarik. Iruñeko udala berriz automatikoki PSOEn esku geratu da.

Beste erakunde gehienetan ordea irabazleak, aginduko dutenak alegia, ez daude hain ziur erabakirik. Ez gara hasiko leku bakoitzeko egoera aztertzen, ezagunak direlako. Baina ezin utzi aipatu gabe leku batetik bestera paktu eta tratu posibleek hartzen dituzten itxura ezberdinak. Nola utzi alderatu gabe Iruñeko eta Bilboko borroka hain ezberdinak? Hau idazten dugun une honetan behinik behin ez daude batere garbi tratu posibleak.

Ezin bukatu, dena dela, orri hauek hauteskundeen balioa politikaren eremu osoaren eskeman kokatu gabe. Politikan prozesuak markatzen dituzten indar erlazioak ez direla automatikoki azaltzen hauteskundeetako erresultatuetan. Hauteskundeetan gizarte maila, talde eta indar ezberdinak banaka indibidualizatzen dira; hori dela eta daukate hainbestearainoko garrantzia komunikabideen eraginak, publizitateak, kanpainak antolatzeko marketingak.

Hauteskundeetan talde politiko bakoitzak lortzen duen boto kopuruak eta osotasunaren artean horrek duen esanahiak, portzentaiak, gauza asko esplikatzen dituela dudarik ez dago. Ez denak ordea. Eta bozketa batzuen ondoren konfiguratzeko den mapa politikoa beste era batera ager daiteke errebindikazio eta arazo zehatzen aurrean. Alderdiak, sindikatuak, mugimenduak, kultur ekintzak, borroka harmatua. Horien balorazioa, azterketa,... askoz ere konplexuagoa den gizartearen errealtatea ulertzea da. Ezin hasiko gara hemen horretan. Baina eskema zabalagoa dela aipatu behar, hauteskundeak eta gertaerak ulertu ahal izateko.

L. BASTIDA
I. ZUBIONDO

Estatu poliziakoa gogortzen

ALEMANIAKO ZENTSAKETA BERRIA

Azkenean, egitea pentsatua zegoen zentsaketa zintzilik geratu da Alemanian, alderdi parlamentarioek ere, zenbaitek, estuegi jotzen zuelako lege hau. Galde zerrenda luzea zen han proposatzen zena, biztanlegoaren informazio oso xehe bat edukitzeko asmoz prestatua. Oraingoz geldirik dago, baina ez jakin noiz hasiko diren, gainera Bundestag edo Alemaniako parlamentu berrian eskuindarrekin daukaten gehiengoarekin.

Aspalditik da ezaguna Alemaniako estatu modeloa, poliziaren kontrol erabatekoaren gainean eraikia. Poli-

ziak dena kontrolatzen du, era ikaragarri batean. Atzerriko egunkariak nork irakurtzen dituen. Zein liburu

irakurtzen dituzun; liburutegietako fitxak automatikoki poliziaren eskutara doaz. Eskolan, gaztetan, zein aldetarako joera erakusten duzu...

Horren berri, dena dela, Euskal Herrian ere laister izango da. Saltzen eta alokatzen diren pisu guztien berri zehatza deklaratu beharra ezarri nahi du gobernu sozialistak, terrorismoa gainditzeko aitzakiarekin. Gartzela modeloa ere espainolek alemanengandik ikasi dute gainera.

boykottiert die

Volks- zählung

Datuak zentralizatu

Alemanian sistema informatikoak primeran funtzionatzen duela egia da. Hala ere estatuaren iritziz akatsak izatea posible da. Datuak departamentu ezberdinen arauera konputatuak daudenez, posible da hutsu-neak egotea, edo kontraesanak. Eta orain nahi dena hau da: dena konputagailu batean zentralizatzea. Hori bi bidetatik lortuko da: batetik erakunde guztietan dauden errejistroak sortu nahi den berrian erdiratuz. Eta bestetik Atez ate estatuaren ajentekak bidaliz. Datu guztiak elkarren aurrean jarri eta... gezurrak berehala aterako dira.

Beste galdera askoren artean, alemana ala atzerritarra al zaren galde-tzen zaizu, etxearen metro koadra-tuak, etxean zenbat bizi diren, jabea zaren ala maizterra, lantokia, lan mota, ikasketak, beste lanik baduzu, laguntza sozialik jasotzen duzun, ze subsidio... Ikusten den bezala herri-tar arruntak badu zeren beldur izan. Gazte inkonformista bada poliziaren beldur. Atzerritarra bada... edozein aitzakeriarengatik espulsatzearen beldur.

Argi ibili behar atzerritarrek

Datu guzti horiek edukitzean esta-tuak edozein ekintza askoz ere arra-zionalkiago antola lezake. Planifika-keta ekonomikoa. Polizia gehiago non komeni litzatekeen. Irakaskun-tzan zein eskualdetan zertan eman in-dar gehiago alorren bati. Eta beste.

Baina atzerritarren kasuan badau-ka arrisku oso gertuko bat. Jakina

denez, milioika atzerritar bizi dira Mendebal Alemanian, ekonomia-aren hedatze garaian heldurik. Orain, ga-rai bateko behi gizenak argaldu sa-mar dabiltzalarik (ez hala ere Espai-nol estatukoak aina: ezin dira gonba-ratu bi estatuetak langabezia por-tzentaiak) atzerritarra nola edo hala bialdu nahi dira.

Lehen esan ditugun galdera horiek inozo samarrak dirudite, baina horie-tatik espulstioa ere etor daitekeela ja-kin behar da. Sendi bat bizi den etxe bat desegokia dela frogatzen badu (leku txikiagian jende gehiegi bizi) sendi hori Alemaniak bidaltzeko ai-tzakia nahikoa da. Berdin atzerritar batek bere etxea behar bezain ongi errejistraturik ez badauka herriko pa-peretan. Izan ere, orain Euskal He-rrian Barrionuevok ezarri nahi duen legea, edozein etxe saldu edo aloka-tzea poliziari salatu beharra, aspaldi-tik dago martxan Alemanian.

Paperak xuxen ez dituzten atzerri-tarrak aurkitzeko interes berezia dute Alemaniako agintariek. Horregatik, aurkitzen duten atzerritar ilegal ba-koitzeko (espulsatzeko, jakina), pri-ma bat daukate zentso ajentek Mün-chen eta Berlin estatuetan.

Gizartea salatari bihurtu

Ikusten den bezala, terforismoaren aitzakiarekin hasten den kontrola gero ezkertiar politika kontrolatu nahi izatera pasatzen da eta azkenean edozein arazo konpontzeko, hobeto kontrolatzeko, prest egoteko behar ainako datu pila eta antolamentua eukitzea bihurtzen da.

Zentsoari gagozkionez, ajenteei ikastaro berezi batzuk eman zaizkie, beren buruak behar bezala aurkezte eta galdera egokiak bidez ahalik eta informazio guztia jakitea kontsegi-tzeko. Galdera maltzuraren artean, auzoko sendian zenbat diren galde-tuko da, adibidez, edo komeni de-nean, inguruko etxeetan zein egunka-ri erosten den.

Atzerritarren kasuan beldur izate-ko beste motibo bat garbia erasten zaio honi: Gobernu Federalak atze-rritarrekin duen asmoa aitortu duela, 1990rako estranjero kopurua erdira jeistea. Galdekizunen maliziarik ezak inork ez dauka dudarik.

Zentsoaren aurkako komiteak

Mendebal Alemania osoan 500 ba-tzorde sortu dira zentso berri honi kontra egiteko. Kontrol mota berri honi nola edo hala traba jarri behar zaiola eta zentsaketari uko egitea an-tolatzen ari dira. Baita multa bat or-daindu beharko badute ere.

Atzerritarrek, ordea, horretan ere arazo latza daukate. Zentsaketari uko egiten badiote espulsatzeko arriskuan jartzen dituzte beren bu-ruan, Alemaniako legeen kontra jar-tzeagatik. Eta zentsaketa egiten ba-dute beste arriskua daukate: lehen-a-go deklaratu dituzten datuekin edo aurreko beste informazioekin kon-traesanak aurkitzen badira, orduan ere bidaliak izatekoa.

Gero eta zailago dago Alemanian estatuaren atzaparretatik ihes egitea.

Joseba BEISTEGI

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN DEITURAK

Helbidea

Herria

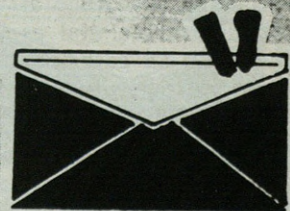
Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

Zenbakia

SINADURA

ARGIA astekaria
Ramonenea etxea, behea.
Virgen del Carmen, z/g

Donostia (12)
T. 28 33 99

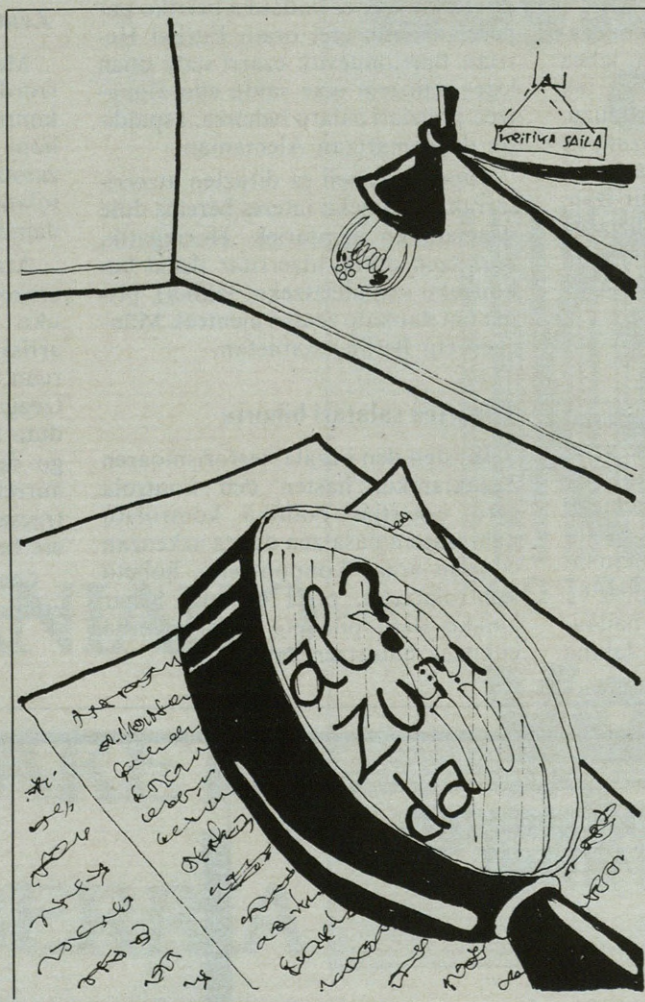
«Txirbel»en defentsan

ARGIAko 972 zenbakian «Txirbel» izenburuko liburuari buruz egiten den azalpena irakurri dut eta han aipatzen diren zenbait xehetasunez ados ez nagoenez, artikulua honetan saiaturiko naiz argitzen, labur bada ere, delako liburuaz ditudan ideiak.

Hona hemen, ba, ARGIAko idazlearekin bat ez natorren puntuak:

1.- ...burutik ez dago sano eta horregatik umezurtzegira bidaltzen dute etxekoek. Horrela esaten da ARGIA-n. Baina, liburuak, aitzitik, seigarren orrialdean honelaxe dio: «... buruko minez egoten zen. Helduek, ordea, ez zegoela buruz ongi jantzia pentsatzen zuten, alegia burutik joanda zegoela». Hau da, helduek bai, helduek pentsatzen zuten Txirbel burutik ez zegoela sano, nahiz eta egia zeharo bestelakoa izan. Beste aldetik, liburuaren atal askotan argi eta garbi ikus daiteke Txirbel burutik joanda ez dagoela. Irakurri besterik ez dago kapitulu hauek: «Txirbel eta testak»; «Perugorri jaunarekin tirabirak» e.a. Kapitulu horietan, eta liburuiko beste pasarte batzutan ere, Txirbelek erakusten duen irudimen eta adimena ezinezkoak lirateke burutik gaizki dagoen mutiko bantengan.

Amak ez du semea den bezalakoa onartzen eta ho-

rexegatik, hain zuzen, Txirbel umezurtzegi batetara bidaltzen du. Burutik sano ez dagoelako umezurtzegira bidaltzen duela esatea, kasurik onenean, Txirbelaren amaren aitzakia merke bat besterik ez zatekeen.

2.-... bere bizilagunak

bere benetako izaeraz kon-turatzen dira eta ez diote inolako laguntasunik eskaintzen. Liburuak, ordea, ez digu hori esaten. Irakurri «Txirbelaren azaleko itxura eta barruko izaera» izenburuko kapituluak. Eta hogeitamaika orrialdean zehazten du: «Ez zuzendaria, ez Mariaje andere-

ñoak eta ez beste inork ere ez zekien Txirbelek zer pentsatzen zuen edo Txirbel nolakoa zen. Txirbelaren barruko izaera arrotza zen denentzat».

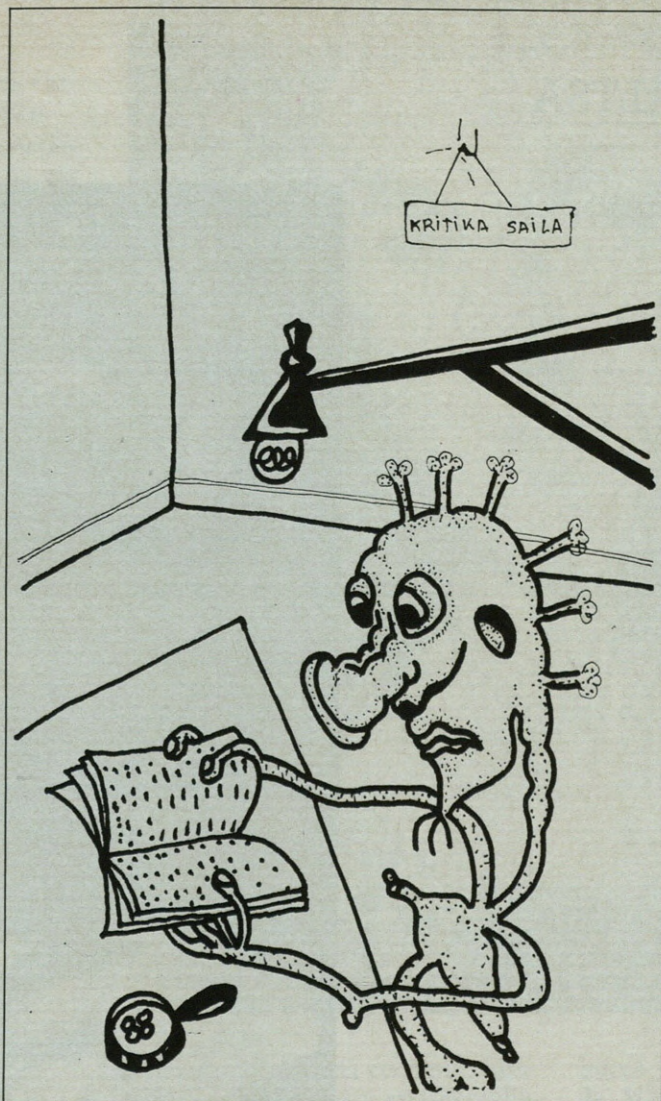
Egia da, Urkok ezik, etxeko mutilek ez zutela Txirbelek in jolastu nahi. Baina egia ere bada, beste pertsona batzuk lagundu nahi diotela, hala nola Mariaje andereñoak, On Zesareo apaizak, Lafitte doktoreak, e.a. Eta Txirbelaren onerako gauza handirik lortu ez arren, laguntza eskaini eskaintzen diote benetan.

3.- Euskararen aldetik erraza da ipuina noski. Zer ulertu behar dugu «erraza» hitza irakurtzean? Liburu honek, euskararen mailari begiratzen badiogu, Hordagok, adibidez, bere «Tximista Saila»-n euskara errazean argitaratutako liburuaren antza duela? Agian, egunero «Egin»-en erdiko orrialdetan euskara errazean idazten den artikuluen tankerakoa al da Txirbelaren euskara? Ulertu behar al dugu, betiere euskararen zailtasuna kontutan harturik, hamar urte inguruko mutiko batentzat edo Mintza Praktikan dabilen euskaldun berri batentzat liburuak egokia dela? Ez, nire eritziz. Guzti hori baino zailxeagoa da Txirbelaren euskara. Beraz, euskara erraza dela esateak nahasbide iturri bat sor diezaguke.

Puntu honetan, nire us-
tez, euskara erraza ala zai-
la den esatea baino prakti-
koagoa zera da, (eta ez li-
buru honetan bakarrik
baizik eta euskararen arloa
aipatzen den liburu guztie-
tan) alegia liburuan erabil-
tzen den euskara aztertu
ondoren, liburua noren-
tzat den egokia esatea, zer
jende moetarentzat. Hau-
xe, hain zuzen, azkeneko
ataltxoan argitzen dut ahal
den neurrian.

4.-... guri ez zaigu ipuina
gehiegi gustatu... irrealak
gertatzen denaz gainera,
erritmurik gabea da, maka-
la. Bi arrazoiengatik ez
bide zaio ipuina gustatu
Argiako idazleari: a) irrea-
la izateagatik. b) erritmu-
rik gabea izateagatik.

Lehendabiziko arrazoia
ez bururik eta ez hankarik
ez duela uste dut. Honenga-
tik: beste parrafo batetan
idazle berak esaten du:
«haurtzaindegietako («ume-
zurtzegietako») jarri nahiko
zuen nonbait) umeen arazo
larriak garbi azaltzen ditu,
bakardadea, laguntasunik
eza, gaisotasunak e.a.
«Hori esan ondoren, nola
esan dezake ipuina irrealak
dela? Bestalde, ipuinetan
agertzen diren pertsonaia-

rik gehienak, lamiak, fan-
tasmak, herensugeak, e.a.,
ez al dira ba irrealak? Be-
raz, zer esan nahi du ipui-
na irrealak dela esaten due-
nean?

Erritmurik ez omen
dauka. Esan zenezakeen
ipuinen erritmuak ez zai-
zula oso bizia iruditu, trin-
koa edo ez dakit zein era-
takoa iruditu zaizula, (eta
zergatia azaldu bazenu
hobe) baina, hortik esatera
erritmurik ez daukala ez al
da gehitxo esatea?

5.- Bi hitz neure ikuspe-
gitik. Liburu honek, Txir-
belen antzeko beste haur
problematiko guztiez go-
goetak egiteko parada ede-
rra eskaintzen digula uste
dut. Aldi berean, hezkun-
tza berezietako ikastetxeak
hauzitan jartzen ditu.

Liburu hau irakurtzea
ez da gauza astuna gerta-
tzen, oso atsegina baizik.

Hamabi urtetik gora di-
tuzten mutikoentzat ego-
kia da.

Eta baita ere irakasleen-
tzat liburu interesgarria.
Oso liburu sinplea bai, bai-
na baita polita eta interes-
garria ere.

XABIER GARTZIA

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN DEITURAK

Helbidea

Herria

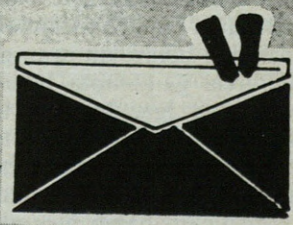
Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

Zenbakia

SINADURA

ARGIA astekaria
Ramonenea etxea, behea.
Virgen del Carmen, z/g

Donostia (12)
T. 28 33 99

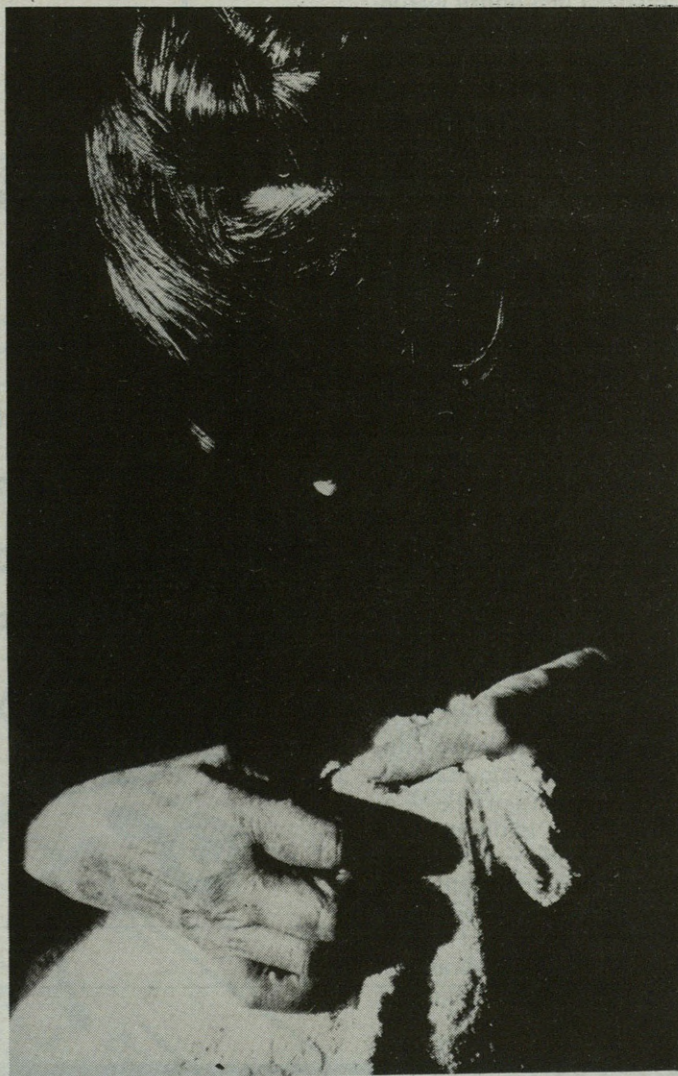
MIN BATI BURUZ

Nork esango luke urte baten bu-ruan Britania Handian izandako gre-
ba guztietan baino lan-egun gehiago
galdu direla gaitz-mota batengatik?
Honela da ba. Igaz Britania Handian
zentzu zabalean erreuma esaten den
eritasunarekin, batezbeste, berrogei
milioi bat lan-egun galdu ziren, hots,
greba guztiekin baino hiru aldiz ge-
hiago.

Beraz, begi-bistan dago gaitz hor-
ren garrantzia. Halaz ere, erreuma-
ztat ezagutzen dugun gaitz hori ez da
eritasun-mota bakar bat, multzo bat
baizik. Horregatik, sendagileak ez
erreumaz «eritasun errematikoez»
baizik mintzatzen dira. Baina, gaixo-
tasun-multzo honen eritasun guztiek
ezaugarri amankomun bat badauka-
te: zorigaitzezko «mina» alegia.

Elhuyarreko Luis M. Bandres

Gaur egun, munduan pertsonen
artean ehuneko hogeitak erreuma-
mota bat edo beste baduela esan de-
zakegu. Honek, alde batetik, pertso-
na-kopuru ikaragarri horrek jasan
behar duen mina dakar eta beraz hau
aski izango litzateke gizarte-proble-
ma kontsideratzeko. Baina, beste al-
detik ere gaitz honek dakartzan zu-
rruntasun eta mugiezintasuna aurre-
rago aipatu dugun bezala, sarri asko-
tan lan-absentismoaren iturria denez
gero, bera ezagutzea eta bere ondo-
rioz arduratzea oso egoki dirudi.

Eritasun-erreumatikoez mina bai-
no emango ez balute ere garrantzi
ikaragarria izango lukete: gaixoren
bizitzan eta psikologian aldaketa izu-
garriak sortzen bait dituzte. Erreuma
duenak beste nortasun bat hartzen
du. Askotan, mina moteldu asmoz
bete organu batzuk hondatzen ditugu
(urdaila botika gogorrekin adibidez).
Gainera gaixoak maiz bakarrik ja-
rraitu behar du eritasunarekin. Hots,
famihiak edo sendagileak prozesu
luze baten aurrean aspertu egiten dira
eta ez diote jaramon handirik egiten,
orduaz gaixoa egunez egun gehiago
itxi eta zomorrogotu egiten da.

Erreuma-motak, lehen esan dugun
bezala, kontaezinak dira kasik. Halaz
ere, garrantzi handienekoak bakar
batzuk dira. Honela «sukar erreuma-

tikoa» «artritis», «hezueria» eta «artrosisa» begiratuko ditugu hemen.

Sukar erreumatikoa gehienetan haur eta gazteengan agertzen da eta bere iturria estreptokokoko bat da. Estreptokokoko hau infekzio batetik etor daiteke. Gorputzean sartu eta zenbait aste geroago artikulazioetan handigarri bat edo, okerrago dena, bihotzean afekzio bat ager daiteke. Bihotza ukitua izan bada, zikatrizatzerakoan (zenbait urte beranduago), kasu batzutan, balbullen deformazio bat gerta daiteke. Batzutan larrian makula batzuk agertzen dira eta zenbait kasutan nerbio-sistemak erasoa jasaten du eta orduan «San Vito-ren dantza» delakoa sortzen da.

Artritis, erreuma-moten artean, nagusia da. Artikulazio askotan handigarri kronikoa ematen du, horregatik «poliartritis kroniko» ere esaten zaio. Honen lehen agerpena, sarri askotan, goizean eskuak ireki eta ixteko axaltzen den zailtasuna da. Zenbat hilabete edo urte beranduago mina eta hantura agertzen dira. Eskuetan eta hatzamarretan, bereziki, nabaritzen da esandako min hori eta azkenik deformatu egiten dira. Deformazio hauek, askotan, oso nabariak dira eta berauen bidez eritasuna ezagutzea oso aise da. Eritasun-mota honen sorketan alderdi heredagarri bat edo beste badagoela pentsatzen da. Artritis gaitz-mota berri bat dela esan dezakegu, XIX. mendea baino aitzinagoko idazki, marrazki edo momietan ez dago aztarnarik. Hezueria-rekin ez da honelakorik gertatzen, gaitz honen berri oso antzinatik dator.

Hezueria azido urikozko gehiegieria baino besterik ez da. Demasian dagoen azido hau hezur-artikulazioetan hauspeatzen da hauek handigarritasun bat jasaten dutela. Gaitz honen azalpen tipikoa oinaren behatz lodiarekin gertatzen dena da. Gaitz honi askotan «bon vivant»-en gaitza esan zaio, zeren eta kutisiko janari eta edariekin azido horren demasia ekar bait dezakete dirudienez.

Artrosisa hezur-loturen higadura mekanikoa da. Lotura hauek pisu maximo bat jasotzeko eta higidura berezi batzuk egiteko eginik daude. Pisu gehiegi edo desbidazio handiegirik jasan behar badute mekanikoki deformatu egiten dira luzarora. Batzutan desoreka honen kausaz hezur berri bat agertzen da behar ez den lekuan (joanikoteak adibidez). Esandako higadura hau adinarekin batera

gertatzea normala da eta beraz, hiru-rogei urtetik gorakoen erradiografiatan, gehienetan agertzen da, nahiz eta sekulan inolako minik izan ez.

Artrosisa gehienetan astintzen dituen tokiak bizkarrezurra, belauna ta aldaka dira. Mina ibili edo erabili ondoren agertzen da eta atsedena izan eta gero desagertu ohi da. Gaitz hau ez da gaur egunekoa eta Egiptoko zenbait momiatan ere aurkitu izan da. Artrosisa zutik ipintzeagatik ordaindu behar dugun zerga izango da agian! Zutik egoterakoan gorputzaren erditik beherako parteak lau hantetan egotean baino dextentz gehiago jasan behar du eta.

Artrosisari laguntzen dion beste faktore mekanikoa artikulazioetan elkartzaren diren hezurren ezerrera da. Honela, oinarrak zuloarekin bete behar duen arkua behar den baino lau-nagoa bada «oinar launa» esandakoa daukagu eta, aldiz, arkua handiegia denean «oinar sakona» daukagu. Hauek denborarekin artrosisaren iturria izan daitezke zeren gorputz-zama behar ez den bezala banatzen bait da.

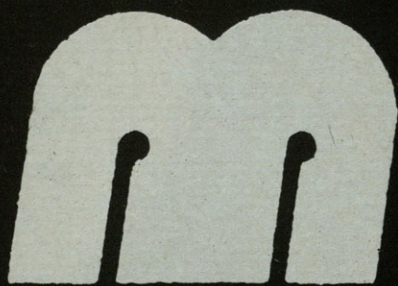
Gaitz guzti hauen kontra sendagi-

learen kontseilua oso beharrezkoa da. Halaz ere, eta hasieran esan dugun bezala gaixoak eri hau zenbait urte jasan ondoren sendagilea alde batera uzten du. Baina zer esanik ez, hauek ere sendagilearen premia daukate.

Beraz, eta ondorio bezala zera esan dezakegu: gure herrian erreumaren kontrako sendagile-azpiegituraren falta dagoela. Honelakorik egongo balitz bai **etxeko laguntza** bai askotan behar den laguntza psikosomatikoa emateko bidea ipinita egongo litzateke.

Guzti horrek diru beharra suposatuko luke noski! Frantzian urtean hogeitamar milioi lan-egun galtzen direla edo Estatu Batuetan hamasei milioi lagunek artritis daukatela go-goan hartzen badugu, hildo honetatik erabil dezakegun diru guztia oso errentagarria izan daitekela aitortu dezakegu. Beraz, problema gizartearen aldetik nahiz norberaren aldetik ikaragarria da. Dena dela eta gaitz honen nola ez duen inor hiltzen behar bada duen oharkera gabe luzaro iraungo du.

kirolzaleen zerbitzutan

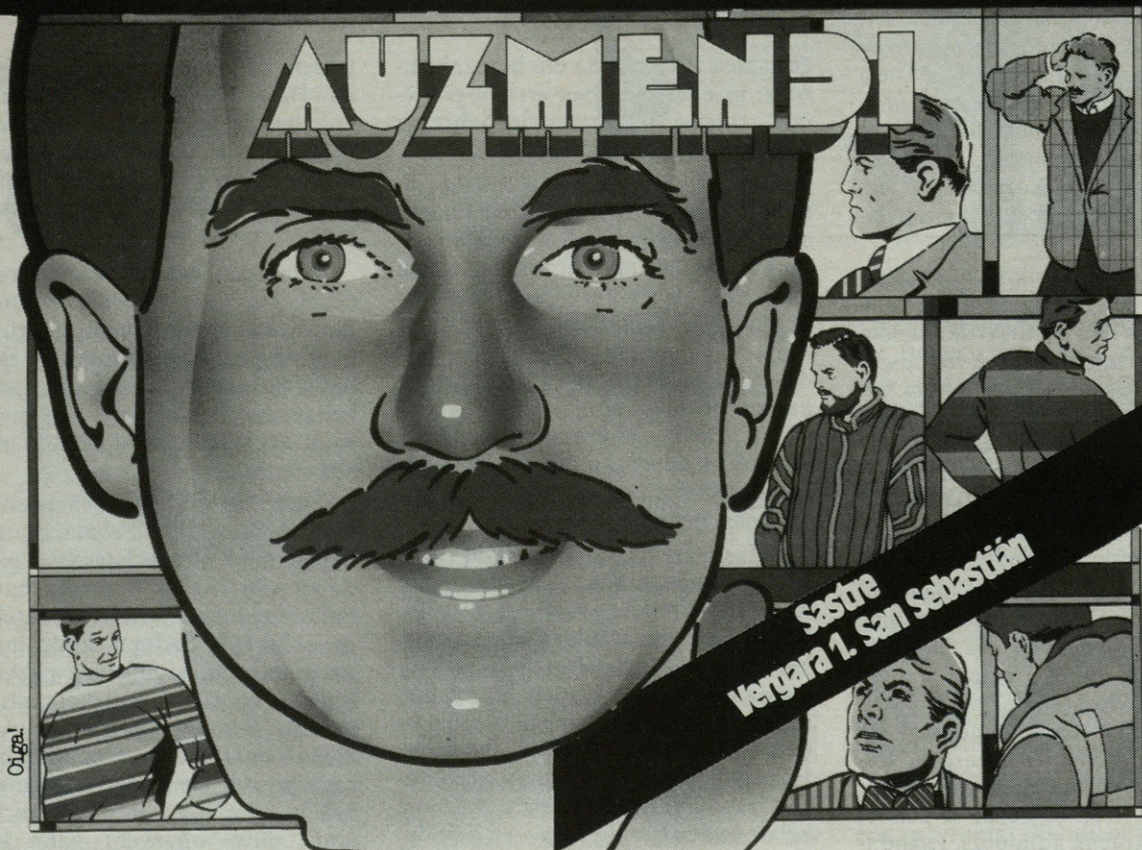
miner

donostia

271050 eta 270447

Horixe da Auzmendi. Bitxia. Berezia.

Sastre
Vergara 1. San Sebastián

Donostiako estiloa.

«Bizitza beste planetan (irudia)».

LURRAZ KANPOKO BIZITZA

Darwin-ek 1859 urtean «On the Origin of Species» liburu famatua idatzi zuenetik, eboluzioaren kontzeptua, jakintzaren eremu guztietara zabaltzeko erabateko arrakasta lortu.

Teoria horren arabera, Lurrean ezagutzen dugun bizitza osoa oinarritzko elementuetatik konplexuetaraino (gizakia barru dagoela) zuzenduko litzateke inguruneari egokitze prozesu baten bidez. Prozesu horretan,

era hoberenean moldatzen diren espeziek bizirik iraungo dute. Besteak desagertuko dira.

Era honetan, oro har, bizitzaren forma desberdinen (landare eta animalien) eboluziozko garapenaren

Betidanik zientzigizon eta filosofoak erakarri dituen gaia, Lurratik kanpoko izate bizidunen existentziarena izan da.

Darwin-en eboluzioaren teoriak alde batetik eta gaurko Astronomiak nahiz Biologiak egin dituzten aurrerapenak bestetik, lehen arazo metafisiko bat baino ez zen gaiari, oinarri zientifikoa eman diote, arazo hori (Lurkanpoko bizitzaren existentzia) errealitatean, benetan gerta daitekeen arazoa bihurtuz.

Baina emandako arrazoi zientifiko guztien gainetik, frogaren kontrastasuna derrigorrezkoa zen.

Gizaldiaren historian urrezko hitzez idatzia geldituko den 1968ko Irailaren 28 egunean, Murchinson-en Australiako herri xume batean, Zientziak lortu zuen beharra zen frogatu.

azalpen zehatza posible izan da, orain dela 3.000 miloi urte bizi izan ziren jatorrizko zeluletatik gizakiak duen konplexutasunaraino helduz. Teoria hau behin eta berriz fosil-erregistroak baieztatu egin du.

Eta eboluziozko bidea, jatorrizko zenbait zelulatan oinarrituta egon bazen, zelula horiek nondik zortu ziren?

1952 urtean, Haldane eta Urey zientzizigonek garrantzi handieneko experimentu bat egin zuten. Hauek, Lurrean orain dela 3.000 miloi urte gertatuko zen giroa kontutan hartuz eta garai hartan atmosferan existituko ziren elementu ezorganikoetan oinarrituta, lehenengo zelula bizidunei bizitzaren putza emango zieten lehen-gaiek lortu zituzten beren laborategiko ontzietan.

Oinarrizko experimentu honek eta geroztik egindako ikerketa eta aurkikuntza batzuek, bizitza eta hominazioaren bilakabidea oinarrizko elementu kimiko batzuetatik forma garatuenetaraino («homo sapiens» deritzonaraino alegia) prozesu bat bezala deskribatzen digute.

Gauzak honela direla eta, jende askori honako galdera bururatu zaio nonbait: Hemen Lurrean bizitza sortzeko ematen den bilakabide hau, ez da posible izango, Lur kanpoko beste toki batzutan ere gertatzea?

Galdera sinplea izan arren, erantzunak gizakiarentzat izugarrizko inplikazio kosmologiko eta filosofi-

koak ditu. Aintzinako greziarrek beren buruei egiten zieten eta mendez mende zibilizazio guztiek munduaren historian zehar egin duten galdera berbera: ¿Unibertsoan, bakarrik gauden?

¿Bakarrik gauden unibertsoan?

Galdera horri erantzuteko jaso behar dugun informazioa, unibertso beretik atera behar da. Eta gaurko zientziak badu bitartekorik informazio hori bildu eta aztertzeko, era horretan Aintzinako munduak lantzen zuen espekulaziozko eremua osoki baztertuz.

Baina, kanpoko espaziotik zernolako informazioa jaso dezakegu?

Basikoki bi eratako informazioa: Izarrek isurtzen duten argiak emana eta Lurrera erortzean meteoritoek erakartzen dutena.

Lurretik kanpoko bizitzaz izarretatik datorren argiaren bidez lortu den informazioa eta egin diren aurkikuntzak zeharo espektakularrak izan dira puntu batetarako non gaur egun zientziaren eremuan zientzi adar berri bat sortu bait da: Lurkanpoko kimikaorganikoa.

Baina artikulua honetan bestea aztertuko dugu, meteoritoen bidez lor dezakegun informazioa alegia.

Meteoritoak

Kanpoko espaziotik urteoro Lu-

rraren gain erortzen den materiale espazialaren kantitatea ugaria izaten da.

Material honen parte handienak, erorketa prozesuan, Lurreko atmosfera topo egiten duenean sutan jartzen da, berehalaxe deseginez. Fenomeno hauek, hizkuntz arruntak «izar iheskor» izenaren bidez deitzen dituenak dira.

Baina batzutan, meteoritoek sutan egon arren ez dute materiale osoa galtzen. Kasu horietan inflamazio prozesuaren ondotik irauten duten materiaren hondarrek, Lurraren aurka jotzen dute. Hauek «meteorito» deritzenak dira.

Nahiz eta Lurraren aurka eragiten diren txokeak oso espektakularrak izan, meteoritoen dimentsioak ez dira normalki oso handiak izaten (beren diametroa metro bat baino gutxiago izaten da gehienetan).

Dena dela kasu arrarotan, handiagoak erortzen dira berebiziko hondamendiak gertatzen direla. Horien lekuko, Siberia aldean 1908an erori zena dugu, txokearen ondorioz lurralde izugarri handi bat suntsituta gertatu zelarik.

Beste adibide klasikoa, orain dela 20.000 urte Arizona basamortuan milak tonelada asko zituen meteorito erortzearena da, txokearen ondorioz 1.200 metrotako diametroa duen kraterea utziz.

«Arizona basamortuaren kraterea».

Baina jarrai dezagun gure gaiarekin.

Meteorito horien artetik bi klasetakoak ditugu: Metalikoak eta petreoak. Bigarrenengo hauek oso zailak dira aurkitzen zeren eta Lurraren aurka joaz gero lurrean datzaten harri arruntekin nahasten bait dira. Hala ere egin nahi dugun azterketarako interesgarrienak.

Meteorito petreoen artetik talde interesgarriena «condrita carbonacea» izenekoak dugu. ¿Zergatik? Meteorito mota hauek beroa oso gaizki eroaten bait dute eta Lurraren atmosferan sartzen direnean, beren azala gori jartzen bada ere, barruko materia hotza geratzen bait da, eta horretan beren baitan egon litezkeen konposatu organikoek bizi dira.

Guzti hau kontutan hartuz, fisikari eta kimikariak laborategi eta museo guztietan zeuden meteorito petreoak hasi ziren grinaz aztertzen, meteorito horien azterketek bizitzaren oinarrian datzaten konposatu organikoak aurkituko zituztelakoan.

Baina azterketen emaitzak ez ziren baikorregiak izan zeren eta aztertutako ia meteorito guztietan, organismo lurarren kutsapena oso probable bezala ikusten bait zen, Lurraren aurka txokearen eta meteorito azterketaren artean igarotako denbora kontutan

hartuz batez ere.

Meteoritoetan gertatzen den organismo lurarren kutsatze hori gainditzeko eta baliogarritun izan litekeen azterketa bat burutzeko, lasterka jardun behar zen, meteoritoaren kolisioaren momentuan bertan laginak jasoz eta isolatuz.

Baina hori ez zen batere erraza.

Erraza ez izan arren, 1969ko Irailaren 28an inork espero ez zukeen gertakari bat jazo zen.

Murchinson-en meteoritoa

Egun horretan Murchinson herri australiarren ikaragarritzko eztanda entzun zen.

Berehalaxe, leherketa izugarri horren jatorria argitzeko asmoz, herriaren inguruak hasi ziren kontuz maitzen. Azterketa horren ondorioz, km.² askotako arradio batean, meteorito baten hondakin ugariak agertzen zirela ikusi ahal izan zen.

Eta meteorito puska batzuren azterketa hasi zenean, «condrita carbonacea» deritzon meteorito mota zela egiztatu zen.

¡Hau zen hain zuzen ikerkariak itxaroten zuten aukera!

Aldi labur batean meteoritoaren puska asko bildu eta isolatu zen kutsadura organikoaren arriskua osoki

baztertuz. Era berean, meteoritoaren garraiapena arreta handienarekin egin zen materia organiko lurtarrarekin harremanik eduki ez zezan.

Berehalaxe Estatu Batuetako bi laborategirik ospetsuenetarikoa (bakoitzak bere aldetik) meteoritoaren hondarren azterketa sistematikoa hasi ziren.

Ondorioa ezin izan zen ernagarria goa.

¡¡Meteoritoaren hondakinetan aminoazidoak presente zeuden!! Era horretan Lurran ematen den bizitzaren oinarria kanpotik etorritako arkaiz batean aurkitua izan zen.

Are gehiago, aurkitutako aminoazidoen artetik batzuk ez dira organismo bizidunen artean aurkitzen, baina zientzia biologiko modernoak, orain dela 3.000 miloi urte Lurran zegoen egoera konkretuan presente egon zirela uste du, eboluzioaren bidez aminoazido horietatik lehenengo zelula bizidunak sortuko zirela.

Gainera, gaur ezagutzen ditugun organismo bizidunen aminoazidoek aktibitate optikoa dute, orain dela 3.000 miloi urte Lur itsasoetan zetzatenek aktibitate optiko hori ez zutela edukiko.

Murchinson-en meteoritoan aurkitu ziren aminoazidoak bigarren motatakoak dira, aktibitate optiko gabeak alegia.

Beraz, ezparririk gabe esan dezakegu aminoazido horiek ez direla Lurreko organismo bizidunengandik eratorritzen.

Garbi gelditzen da orduan, orain dela 3.000 miloi urte Lurran ematen ziren egoera berdinetan aurkitzen den Eguzki sistemaren tokiren bateatan, aminoazidoak sortzen ari direla.

Gizadiaren historian lehenengo aldiz guk ezagutzen dugun bizitzaren lehengaiak diren aminoazidoak, planetaren kanpo sintetizatzen ari direla frogatu zuten dugu, bizitzaren hizi hori zein mailataraino garatu den, oraindik ez dakigularik.

LIZARDUI

HIZTEGIA

Lurkanpoko = Extraterrestre
Gizaki = Ser Humano
Lehengai = Materia prima
Gara(tu) = Desarrollar(do)
Izar iheskor = Estrella fugaz
Eroan = Conducir
Lagin = Muestra
Hzi = Semilla

BALENTIN ENBEITA: BERTSOAREN BESTE MAILA BAT

Hilabete honen 29an, igandean, omenduko du Bizkaiak bere bertsolaririk esanguratsuena, probintzia honetako bertsolaritzaren patriarka.

Ihaz prometatu eta betidanik zor zaion begirunezko egun hau eskeintzeko Balendini, batzorde bat sortu da, Bizkaiko Bertsolari-Ikasleen Elkarte sortu berria barnean delarik.

Ekintza honek atal bi izango ditu. Bertso-saioa bata, Buenos Aires antzokian, goizeko 11tan, Lasarte, Xanpun, K. Lizaso, Lazkao Txiki, Azpillaga, I. Lazkano, Lopategi eta Amurizarekin, eta beste hainbat bertsolarik agurra eginaz, ohi den bezala; gaiak jartzen Alfontso Irigoien. Bigarren atala bazkaria izango da, Udaletxe ondoan dagoen Nerbiñon Hotelean.

Oraindik azken erabakia hartu barik dagoenarren, aurrera genezake saioa 200 pta. izango dela eta bazkaria 1.000 pta. inguru.

Nik neure bizitza osoan egin dutan lanik gehiena euskararen alde izan da, toki guztietara euskara goraltzearen joan naiz, gure eskubideen eta ohituren alde jokatzearren izan da orain arteko nire ahalegin guztia, euskara helburu izanik. Ez dut uste gizon bakar bat omentzen denik, hau guztiau baino. Omenaldia guztiontzako da, anaitasuna sortzeko, abertzaletasuna sendotzeko, gi-

zon jokatzeko eta herriaren alde beldur barik egia esaten jarraitzeko. Orain 8 urte Donostian egin zidatenean ere hauxe esan nuen, omenaldia niretzako barik, Euskadiren batasunerako izan zedila, euskara zabaltzeko, gure arteko mitokeriak kenduta batasun batean joan gaitzezen. Herria gura izango nuke etortzea, ez dabila politikieriaz inor baztertu, nire aitari Eibarren egin zioten moduan na-

hiz eta sozialistak egon egintean orduan.

ASKO IBILIA

Saio asko egindakoa da Balendin Euskal Herri osoan zehar, 23 urte zituela txapelketa moduko sariketa bat irabazi zuenetik. Handik eta gerra sortu arte, aitagaz, Dimako Uriartegaz eta Lauaxeta difuntuagaz ibili nintzen. Lauaxeta berba egiten eta ni

bertsotan herri askotan egon ginen. Egun batean bost mitin emon genituen, hauteskunde-propaganda moduan; ez dut euskaraz berba egiten erreztasun gehiagoz eta hobeto egiten zuenik ikusi. Hain garbi egiten zuen, esan zitekeen baserritarrari berba ahotik sartzen ziola. Lagun handiak ginen. Behin, Elizondon, Nafarroan, aita eta biok bertsotan, eta Jose Antonio Agirre, Irujo eta Altzetan hitz egiten suertatu ginen.

Egun bereziak ere izaten dira. Hauetariko bat, Bizkaiko txapelketak sortu aurretik, Bilboko Coliseo Albian antzokian R.M.Azkueri eginko omenaldia: bertsoak entzunagaz jendea biztu, hainbeste txalo entzun eta berotuta ikusi nuenean, poz ikaragarria hartu nuen, **orandino ba gara** esaten nion neure buruari. Beste egun gogoangarri bat, Bilboko Arenalean Bizkaiko lehenengo txapelketa egin zenekoa, izparringiak 12.000 lagun egon zirela esaten zuen. Txapela atara nuelako baino poz handiagoa hartu nuen jendearen bertso eta euskara-egarria ikustean. Ezaun zen abertzaletasuna. Hurrengo urtean, 59an ere neuk irabazi nuen txapela eta hau izan zen Arenaleko azkana. Antza denez, «gure lagunak» ikaratu egin ziren hango dendetza ikusita, eta zezanak baiginen adarka hasiko ote ginen beldurrez barruratu egin gintuzten, eta zezen-plazan ospatu txapelketa. Hona hemen hau botatako bertso bat:

Arenaleko giro ederra
bildurrez kendu deuskue
bertso-txapela jokatuteko
berebiziko lekue.
Gorri adardunok burrukarako
hartu ez daigun eskue
badaezpadan zezen plazara
torotzat sartu gaitue.

Bertsolari moduan oraindino ere ez gara jubilatuta, baina gitxiago ibiltzen gara. Orain, sarritan, azkana pentsatuta daukazula hasi, erdira heldu eta ahaztu, eta azkanera orduko nahastu. Lehengo argia ez dago. Honetan Uztapidek arrazoi. Behin esan nion gizona hil arteraino ikasteri dago eta berak zera erantzun zidan **bai ahaztuten ere, zure ez zaizu jazo, bertsoa hartu eta bidean zindoazela ahaztu...**

Basarrigaz, gerra aurrean, bira bat egin nuen Euskal Herrian zehar, alde honetako lau probintzietan eta Lapurdi, Zuberoa eta Behenafarroan, lau edo bost eguneko bira bat, Bilbo-

ko Euzko Gaztedigaz. Gero, gerra ostean, espetxetik etorrita bertsoak idazten hasi nintzen. (Bertsoak idazteko zaletasuna betidanik izan dut. Galduta ditudanak eta tamala emoten didatenak gerra aurretik idatzitakoak dira). Behin, nire koinatua eta ni Bergarara joan ginen trenez, Uztapide eta Basarri zeudela eta. Gauaz, afaritan; heurek zeuden lekura joan ginen eta han agurtu ninduen Basarrik, urteetan ikusi barik, besarkada

bana emon eta ondoan jarri nintzen. Baina han ez zegoen isilik egoterik, eta bertsotan egin behar. Hasi nintzen eta ezin... lotsatu ere egin nintzen. Hogeitaz urte naroan bertsotan egin barik. Orduan batek esan zidan:

ezagun daukazu ez duzuna aspaldion egin, baina ez utzi eta hasi berriro. Eta halan hasi nintzen barriro, nire koinatuagaz eta, tabernetan, apur-apurka.

BERTSOAREN MISTIKA

Ez dago esan beharrik, Balendinentzat, eta Enbeitatar guztientzat esango genuke, bertsoa ez dela edozer gauza, goren mailako zerbait baizik, alde pedagogikoak eta literarioak, jolasak eta bromak baino pisu handiago duela. Probalar batek idiakaz egiten du beti amets; han dago idi ona, haxe ekarri behar dut... han dagoz proba ederrak, haraxe joan behar dut... Niretzat bertsoa bardin. Bizigarri handia izan da niretzat bertsoa. Sarritan, barruko tamala edo nahigabea ere, bertsoz, azazkau egiten da. Inoiz egin dut —eta beste bertsolari batzuk ere halan egingo dute— tamal handiz egon eta bertsotan hasi bera gogoratuz eta bere gainean, eta nasaitu azkanean. Bertsoak edonorako balio du, baina ez edozelan erabiltzeko. Bertsoa askok usten duten baino sakratuagoa da. Bertsoa egitea eta hitz egitea ez da gauza bera: bertsoa gelditu egiten da, entzuten duenak gogoan hartzen du. Txarto esaten baduzu eta ostikadaren bat emoten baduzu, entzuleak gogoan dauka, eta ederra botatzen baduzu, bardin. Berbek aldiz ihes egiten dute.

Horregatik, kontu handia eduki behar da bertsotan edozer astakeri esan barik. Bertsoak zentzunduna izan behar dadu, entzuleak probetxua ataratzeko modukoa. Batzutan barre egiten da baina negar ere bai. Bertsoak bardin balio du tabernarako, plazarako zein eleizarako, baina zentzuna kendu barik.

Ezinbestekoa da holako bertsolari batek gaurko bertsoketaz zer uste duen jakitea, eta harrigarria maila batean bere erantzuna, ez dabilelako, ohi den moduan, denbora iragana amesten. Lehen baino hobeto egiten da gaur. Lehen onak egon dira, eta ezin litzaike ezer kendu, baina gaurkoa teknikotu egin da, ikasi egin du. Bertsolariak jasio egin behar duela? Bai, jaio denok egin behar dugu, baina berezkoa badu eta horregaz bakarrik gelditzen bada, ez da sekula izango zaletasunaz ikasi duen adinako bertsolaria. Neurri batetara heldu ezke-ro, bertsolari batek pentsatu egin behar du nortasun bat hartzeko. **Neskaitila polita dago hor, bota egiozu horri bertsoa.** Erdi bertsolaria denak lelokeria bat botako dio, baina bertsolaria bada, neska bera jantzi egingo du, loratu, gaztetasuna dela eta, sasioa dela eta, etorkizuna dela eta... bertsolaria denak, guzti hoiek gogoan izango ditu.

TXAPELKETAK

Nik uste baietz, txapelketak beharrezkoak direla. Orain, bertsolari asko kontra ere ba dagoz; goi-goi mailakoek ez dute gura, baina bertsolaritzak beharrezko ditu. Eta hori ikusi egin dugu: Bizkaiko txapelketak sortu zirenean, hemen neu nintzen bakarra, baina heurrei esker jendea zaletzen joan da. Heurakatik izango ez balitz gaur ez litzateke hemen horrenbeste bertsolari gazte egongo, dudarik barik. Bertsolaritza amaitzen joango litzateke txapelketarik egongo ez balitz. Herriak, nagusiei, dabilzanen deituko lieke eta besteak ez lirake azalduko, eta txikiek, agertzeko aukerarik ez balute, utzi egingo liekete kantatzeari. Txapelketetan denak ikusten dira, eta gero, herria, denek deika hasten da. Kalte handia izan zen Donostiako txapelketatik, 10

urte edo gehiagotan ez egitea. Zer gertatu zen? Euskal Herri osoan ez zirela dozena bat bertsolari baino ibiltzen. Orain hiru urtekoan egin zenean, bazter guztietatik agertu ziren barriak, eta azkanekoan, ikusi dugu gazteak zelako bertsolariak diren.

Gaurreguneko bertsolari-eskolei alde on bi ikusten diet nik: bertsoa eta euskara, bertsoa ikasteko eskola adina euskara ikasteko eskola ere ba direla, bertsolariak ez duelako erdaraz egingo. Bertsolariak euskara dabil baina baita euskarak bertsolaria ere. Bertsolariak berezko du euskara aberastea.

Nik ere sortu nuen bertso-ikastola bat, 1958an, «Garriko» izenekoa, Ariatzan. Astero egiten genuen lan, zapatuoro. Gai bat imini eta haren gainean 4 bertso egin, irakurri, eta

gero bata besteagaz temara, taberna bete jende zegoela. Pedro Aldana zen gure idazkaria, eta ibiltzen ginenak Sarduitarrak, I.Ajuria, Lopategi, Enbeitatarrak...

LIBURUA

Balendinek urte batzu daroa liburu bat idazten. Ia ia amaitutzat eman daitke, baina oraindino asko faltatzen da, ateratzeko, ez baita inongo argitaletxera azaldu. Bertan, familiaren eta bere historia kontatzen du, bertsoak alboan utzi gabe. Bere bizitzako atal garrantzitsuenatarikoa, aztarna handiena utzi dioenatarikoa, gartzelan egondako edo pairatutako lau urteak dira. Gauza izugarriak kontatzen ditu. Hona hemen haietariko bat, berak esan bezala. Komunisten batailoien etorritako gazte bat ezagutu nuen, Francisco Losada, irundarra, 23 urte-

ko injinerua. Intxortan zaurituta jausi zen eta handik Gernikako ospitalera. Han, neskabila batek zaintzen zuen. Bertan zegoela izan zen Gernikako borbardeoa eta neska zaindariaren gurasoak hil. Orduan, Francisco kontatzen zigunez, hauxe esan zion neskak Francisco, bakarrik lotu naiz. ama eta aita eskonbro artean gelditu dira. Baina ez nago bakarrik, Euskadi oraindino neuretzat geratzen da. Berak, beti komunistakaz ibili eta, ez zekien Euskaditaz ezer, eta neska horregaz berbetan eta ekartzen zizkion liburuak irakurtzen, abertzaletu egin zen. Bonbardeo ostean Santonako Duesora pasatu zuten, gure barrakoirra, eta zaurituta zegoenez ez zuen sekula bandera juratzen urteten. Zuek, bizkaitar eta gipuzkoar euskaldunak Nafarroako neskekin ezkondu beharko zinateke —esaten zigun— sendi euskaldunak sortu eta denak aber-

tzaletzeko. Euskotar jator ikaragarria egin zen neska hareri esker. Behin, zemendiaren (azaroaren) 23an zera esan zigun **mañana os voy a dar una sorpresa**, eta biharamonean non datorren geugaz bandera juratzen. Komandante bat etortzen zen bandera jasotzen eta besoa goian geunkala **Viva España, Viva Franco, Arriba España** esan behar izaten genuen. Gu atzean eta hori aurrean, eta guk susmo txarra bai, (orduan berba erdi bat nahikoa izaten zen garbitzeko), **honek zeozer egin behar digu** pentsatzen genuen. Komandanteak bere oihuak emon zituenean isilik geratu zen, besoa ere altxa barik. Amaitu zuenean, pausu bi aurrera emon, ukabila jaso eta **Viva la República, Viva la Libertad, Arriba el Nacionalismo Vasco**, eta komandanteak **está usted detenido, y tan detenido que estoy, esto no es humanidad**, erantzun zion. Hartu eta kalabozora. Biharamonean, zemendiak 25, Sabino Arana hil zeneko egunean —nik uste dut mutil harek gomuta horretan egin zuela, aberriagatik zinopa (martiria) izateko gogoz edo— atara gintuzten, formatuta imini betiko moduan eta bosten artean ekarri zuten Francisco, abade bategaz, eta komandanteak deiadar egin ostean, bezperan bezala **Viva la República, Viva la Libertad, Arriba el Nacionalismo Vasco**. Han bertan hil zuten.

EMAKUMEA

Amaitzeko, bertsotan erabiltzen diren gaietaz aritu izan gara, eta gehien erabili izan dena ez bada ere, barrerik gehien sortu erazi duena emakumearena da, duda barik. Hau dela eta zera zirauskun Balendinek emakumea berriusua dela esaten dute, baina sekretua gordetzen ere ba daki, e?, eta laguntzeko, gizonak baino hobeak gehienetan. Nik neure emazteari asko eta asko zor diot.

Bilbon zera irakurri nuen behin: emakumea eta euskara zapalduak, eta halan da. Bitxiz hornitzen ditugu biak: emakume polita, ama ona, euskara zaharra, hizkuntza paregabea, baina horretan gelditzen dira, aginpidetik barik, biak zapalduta. Munduko historietan, irakurri ditugun gauza guztietan, gizona izan da beti buru eta jarri daitezela emakumeak goian eta gizonok behean, ea mundua apur bat konpontzen den, gizonetzko ezin dugu eta.

JOSE R. BILBAO

UDAL HAUTESKUNDEETAKO PUBLIZITATEA: AZTERKETA

*Zentzu honetako lanak, zoritxarrez, gutxiegitan egiten dira, eta egiten direnean, lan honen antzekoak egiten dira, hau da oso azale-
tik. Hauteskunde kanpainen azterketa eginaz, benetan non gauden,
zein alderdi non dagoen eta abar erraz jakin daiteke. Badakigu, ez
dugula ezer konkreturik lortuko, baina abiadura nora eta nola
doan bai.*

Artikulo txo honetan, batez ere hiru ikuspegitatik aztertuko ditugu, prentsan agertutako alderdien publi-
zitateak: forma aldetik, hizkuntzaren aldetik, eta zein egunkari zeinek ge-
hiago erabili duen. Egunkariei dago-
kenez, «Egin», «Deia», eta «El Dia-
rio Vasco» izan dira aztertu ditugu-
nak kanpainen zehar.

Forma aldetik, publizitatea nola egina dagoen aztertu dugu, eta hiru zatitan klasifikatu dugu: Pertsonalak, hau da, pertsonari garrantzia ematen diotenak (argazkiak); leinari, kanpai-
naren leinari batez ere garrantzia ematen diotenak; eta errebindikazio konkretoei garrantzia ematen diote-
nak.

Hizkuntzaren aldetik, zein hizkun-
tza, erdara-euskara, erabiltzen duten,
nola, eta zein proportzotan.

**Azkenik, zein alderdik, zein egun-
kari erabili duen aztertu dugu.** Bada-
kigu egunkari independienterik ten-
dentsiari dagokionez behintzat ez da-
goela, egunkari inpartzialik egon ezin
daitezkeen bezala.

Berriz ere diogu, eta gero inork za-
kurra bota ez diezagula, aipatu behar
ditugun datoak, orientagarriak dire-
la; zehatz-zehatzak ez badira ere,
orientagarriak bai.

Beste aldetik, kontutan eduki be-
harra dago, alderdi guztiek ez dituz-

tela medio berberak, batzuk dirua eta
«boterea» kontrolatzen bait dute, eta
beste batzuk, ez dirurik eta ez «bote-
rerik» ez bait dute, eta denak maila
berberean jartzea ez litzateke justua
izango.

Forma aldetik: Lehen esan dugun
bezala hiru sail egin ditugu, pertsona-
ri garrantzia ematen diotenak, kan-
painaren leinari batez ere garrantzia

el pueblo al ayuntamiento,

udala herrira.

EUSKARAREN
ALDE
GURE GUDARIAK
GUDARITZAT
HARTUAK IZAN
DAITEZEN
LEMOIZ APURTZEKO
AUTODETERMI-
NAZIOAREN ALDE
EUSKAL HERRIKO
LURRALDEEN
OSOTASUNARI
EUSTEKO
LANGILEEN
BIZIMODUA
HOBETZEKO

HERRI BATASUNA_{ri}

eman botua

(HB) Beste eskakizunen ereduak

AYUNTAMIENTO ES PARA TI. MBIALO PARA VIVIR MEJOR.

(PSOE) Konsigna eredu

ematen diotenak, eta azkenik lema ahaztu gabe, beste arazoak ere plan- teatzen dituztenak.

Pertsonari garrantzia ematen dio- ten alderdiak, denak HB ezik dira. HB-k ez du egunak arietan behintzat, pertsonari garrantzirik ematen. Bes- teen artean, hau da PNV, Euskadi- ko Ezkerra, AP eta PSOE-ren artean, PNV-ek erabiltzen du gehiena siste- ma hori, 39,28, eta ondoren, AP, 26, 92, EE, 21,73, eta PSOE 17,64. Halaz ere esan beharra dago, AP-ren kasoan, % 26,92 horretan beti Fraga agertzen dela argazki guz- tietan batetan ezik, eta besteen ka- soan aurpegi gehiago agertzen direla.

Lemari dagokionez, hau da batez ere kanpaina osoa lema batean finka- tu dutenek, beste gaitan gehiegi sar- tu gabe, denak dira HB ezik, honek bere publizitatean, lemari baino, bes- te herri eskaerei garrantzia eman bait dio. Besteen artean hau da ordèna: PSOE, 70,58, AP, 46,15, EE, 39,13, eta PNV 16,07. Azkenik, nahiz eta lema agertu, beste eskakizu- nei garrantzi haundia eman dioten aztertzerakoan lortzen den erresulta-

doa hau da, HB, 93,33, EE, 47,82, PNV, 46,64, AP, 26,92, eta PSOE 17,64. Euskal al- derdiak dira, izugarrizko desberdin- tasun haundiarekin, lematik erraz ateratzen direnak.

Beraz, eskubiko alderdiek, aurpe- giak, edo pertsonataz asko baliatzen dira beraien propagandan, eta ezke-

reruntz joanez gero, gero eta gutxia- go. Beste datu bat, alderdi espāñolek, agian istilu iturri bat bihurtu ez da- din, edo gauza gehienak aidean utzte- ko, leman finkatzen dute batez ere beraien kanpaina; Euskal Herriko al- derdiak aldiz, erraz sartzen dira beste arazoetan, eta batez ere ezker aldera joez gero, herriaren eskakizun batzu garbi azaltzen dira.

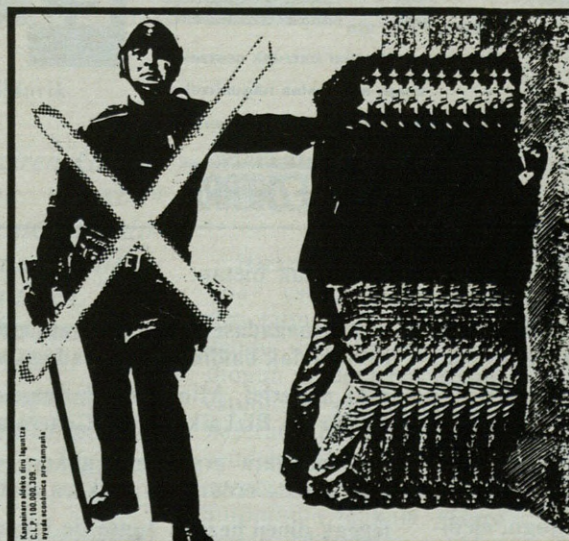
HB	PNV	PSOE
BESTE ESKAKIZUNAK	PERTSONA	KONSIGNA

**PARA LLEGAR MAS LEJOS
VOTA AL PARTIDO
QUE TIENES MAS CERCA**

José Antonio Ardanza
El 8 de Mayo vas a elegir dos listas: Una de Concejales para tu Ayuntamiento y otra de representantes para las Juntas Generales. Vas a votar cosas fundamentales: Buenas carreteras, hospitales, escuelas, parques, instalaciones deportivas... Y sobre todo, una buena administración. Son cosas que no se consiguen sólo con buenas intenciones. Hay que tener además, experiencia, organización y personas dispuestas. Los hombres y mujeres del Partido Nacionalista Vasco han demostrado en Ayuntamientos y Diputaciones una entrega total. Con sus realizaciones están cambiando la faz de Euzkadi. Han emprendido un camino que no se puede cortar. Porque es el de la reconstrucción de Euzkadi. Adelante. Para que tu Ayuntamiento y tu Diputación sigan más lejos, vota a los candidatos del Partido Nacionalista Vasco. El Partido que tienes más cerca.

**VOTA A LOS
CANDIDATOS DEL
PNV**

EL PARTIDO DE UN PUEBLO EN MARCHA
(PNV) Pertsona eredu

HERRI BATASUNA
eman botua

**ZURI
GURE HITZA,
LANGILE
HERRIKO
GAZTE
HORRI**

Zuri gure deia, zapaltzaileen aurrean makurtzen ez zaren gazte horri.
Zuri gure boto eskea, gizarte gezurti, zuzengabe, kapitalista eta zapaltzaile honek min ematen di- zun gazte horri.
Bestek, betikoe, merkantzia solizat hartzen zaituzte. Segun zer komeni zaien, asko ala hutsa balio duzu. Horiak horixe nahi dute: zuk hautes- kundeei hor konpon egitea, batez ere Herri Bata- sunaren gorakadari bildurra diotelako.
Horiek, zu engainatzeko, gauza miragarriak agin- tzen diakizute.
Guk ez dugu ezer agintzen. Guk udalleteetan ere zure eskubideen alde jokatzeko hitza ematen di- zugu.

**Zure botua
garrantzizkoa da.**
Zure botua beharrezkoa da.
Zure botuak burruka modu guztia- k aurrera eramateko balio du.
Sar zaitzez burruka honetan.
Eman botua HERRI BATASUNARI

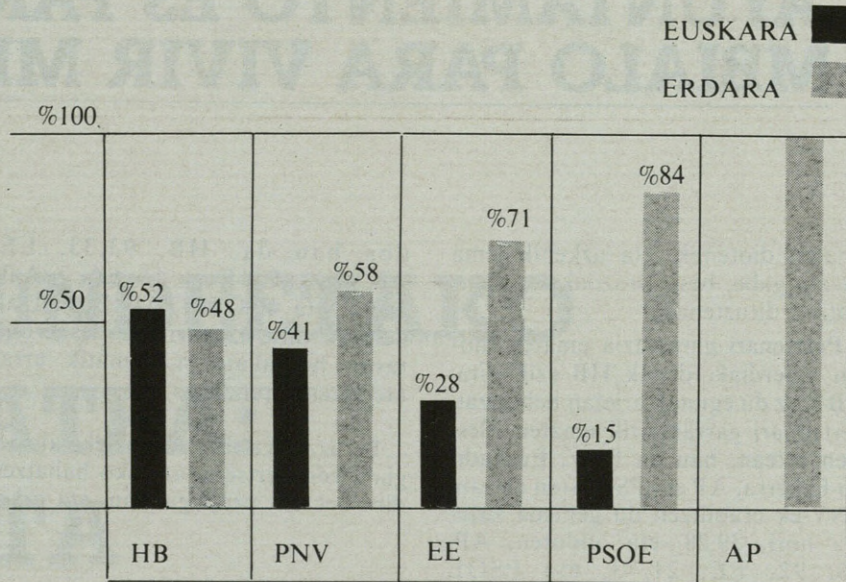
**el pueblo al ayuntamiento.
udala herrira**

Hizkuntzaren aldetik

Euskararen erabilpena aztertzerakoan, hiru, edo hobe esanda, lau taldetan banatu ditugu publizitateko anuntzioak:

Euskara hutsezkoak, erdara hutsezkoak, elebidunak, baina euskarari lehentasuna ematen diotenak, eta elebidunak, baina erdarari lehentasuna ematen diotenak. Esan beharra dago, orain emango ditugun datu hauetan alderdien botere ekonomikoa eta borondate politikoa kontutan eduki behar direla. **Euskara hutsez** egindako publizitatearen arabera, hau da ordena: PNV, 27,08; HB, 24; EE, 13,15; PSOE eta AP-k ez dute ezta publizitate bat ere egin euskara hutsez. **Erdara hutsez** egin direnak kontutan izanik; AP, 100; EE, 60,52; PSOE, 54,83; PNV 31,25; eta HB, 8. **Bietan** egin direnak kontutan edukiez gero, gehiena, HB, 68; PSOE, 45,16; PNV, 43,75; EE, 26,31; eta AP batere ez.

Bi edo hiru gauza garbi azaltzen dira, AP-k den-dena erdara hutsez egin du, ez du ezta elebidunik ezertarako erabili. PSOE-k nahiz eta joan

Bestaldetik aipatu beharra dago ere, CDS-k bat egin duela, eta erdaraz. Ministerio del Interior, eta Nafarroako Parlamentuak, denak erdara hutsez, Junta General de Electores dena erdaraz, Arabako Junta Generalak, eta Bizkaiako Junta Generalak dena erdaraz, eta Gipuzkoako Junta

Alderdiek zein egunkari erabili duten

Bi ikuspuntutik aztertu dugu: bata zein alderdik zein egunkari erabili duen, eta beste aldetik zein egunkarik publizitate gehiena jaso duen.

Alderdiei dagokionez, zera esan beharra dago, HB-k bere publizitate guztia EGIN-en egin duela, PNV-k gehiena DEIA-n, eta gero ordenean, Diario, Hoja del Lunes eta Egin-n. EE-k, gehiena DIARIO-n, eta ondoren ordenean, Egin, Deia, eta Hoja-n. PSOE-k, gehiena Diario, eta gainerakoa Hojan, Egin eta Deian baterez. AP-k berdin, gehiena DIARIO-n eta gainerakoa Hojan, Deian eta Eginen baterez.

Bi datu garbi agertzen dira, HB-EGIN, PNV-DEIA, EE, AP, PSOE-DIARIO. AP-k eta PSOEK ez dute ez Egin eta ez Deia ezertarako erabili.

Bestaldetik zein egunkarik publizitate gehiago jaso duen aldetik: Gehiena DIARIO, eta ondoren eta ordenan, DEIA, EGIN, eta Hoja.

Apartado honetan esan beharra dago, Ministerio del Interior-ek, beti bezala oraingoan ere, EGIN baztertu duela Vascongadasetan, Nafarroako edizioan Parlamentuko foralarekin batera, kuña publizitario batzu sartu bait ditu.

JO. (EHE)

ORAINGOAN EZKERRA

Udaletxe, Junta eta

Diputazio ezkeriar batzuek osatzeko.

Ezker abertzalea nagusitzeko.

Euskal Herria euskalduntzeko.

EUSKADIKO EZKERRA

den hauteskundeetan den-dena erdaraz egin, oraingoan asko erabili duen kuña publizitario bat elebiduna presentatu du, bertan erdara nagusi da, eta dagoen euskara gutxi hori ere, gaizki idatzirik dago. PNV-k, kuña bat behintzat gipuzkeraz egin du. Orain balantze orokor gisa eta idea bat hartzearen, euskara hutsezko kuñei, 3 puntu eman dizkiogu, elebidun euskaldunei, 2, elebidun erdal-dunei 1, eta erdarazkoiei 0. Hau da ematen duen erresultadua, proportzioak, alderdi bakoitzak egin duen bere publizitatearen arabera: lehenengoa HB, 52; PNV, 41,66; EE, 28,07; PSOE, 15,05; eta AP, 0.

Generalak bietan.

Vascongadasetan, euskara eta erdara ofizialak baldin badira, badugu hor aski material, Ministerio de Interior, Araba eta Bizkaiko Junta Generalak, Tribunaletara eramateko aukera, ez bait dituzte erdara eta euskara erabili legeak dioen bezala. Junta de Electoresi, bronka bat bota beharko zaio.

Garbi geratu da beraz, euskara, batez ere euskal alderdiek kontutan dutela, eta alderdi espagnolak, eta administrazio zentral eta transferitu batzu baterez.

«Xoxoa»: grabazio-estudio batzuen itxuraldaketa

Bikoizketaren abentura ikaragarrian murgildurik.

Duela bost urte inguru zabaldu ziren Galda-kaon grabazio-estudio berri batzuek. «Xoxoa» hartu zuten izena, eta helburu dexente anbizio-suak zituzten, estudioekin batera asmo handietako diskoetxe baten projektua jaio bait zen. Hala eta guztiz ere, gailurrean urte pare bat pasa ondoren diskoen produkzioak beherantz jo zuen, eta merkatuak markatutako bide konprenigarri baten pausuak segitu dituzte azken aldi honetan, ETBrako bikoizketa edo doblaje lanetan dihardutela.

Dena dela, eta gaur egun diskoan bidea erabat utzita euki, inportantea baino gehiago da edozeinen begitara urtero hogeitapiko disko kaleratu dituen etxe baten lana. Horrexegatik jo dugu Bizkaiko txoko horretan dituzten lokaletara bertan nozitutako trajektoriaren berririk jasotzearen.

Merkaturik ez diskoetarako

Hizketan hasi gara «Xoxoa» estudioetako buru den Jaimerekin. Berak zuzendu digu haseran bota diogun galdera bat esanez estudioak eta diskoetxea haseratik bertatik berezita zeudela. Hau da, enprea bezala ere bakoitzak bere autonomia zeukala. «Gure asmoa editorialaren bidez estudioak alimentatzea zen. Grabazio-estudioak (normala denez) bere baitan defizitarioak dira. Irtenbide bezala bururatu zitzaigun diskoen bidez lortu zitezkeen irabazien bitartez bes-

tea finantziatzea».

Halere, eta arestian esan bezala, pikutara joan zen asmoa handik hiruzpalau urtetara. Itxuraz, ez omen dago merkaturik diskoetxe independenteentzat. «Problema mugatua dela. Horixe dago konka. Proporzionalaki asko saltzen da baina merkatuak ez du ematen diskoetxe bat mantentzeko, are gutxiago estuktura bat aurrera ateratzeko».

Horren lagungarri, FM eta irratiaren interes komertzialak aipatzen dizkigu Jaimek, diskoa ateratzeko akordio komertzialak dituztela diskoetxe handie-

kin, eta horrek bentaja ematen die haseratik. Desbentaja besteontzat noski. Ez da kasualitatea SER katea diskoak koeditatzen ere hasia izatea.

Perspektiba pesimistak konfirmatuz

Urteak pasa eta erreakziorik izateko aukera handirik gabe, 1981ko urte haserarako konturatu ziren «Xoxoa»koak diskoetxearen asuntuak ez zuela diru aldetik partidu handirik suposatzen. «Izan ere, aurreko urteetan hoge disko pasata argitaratzen genituen, eta halere nolabait antzematen genuen horrek ez zuela jende-infrastruktura minimo bat mantentzeko adina ematen». Egoera hartatik sortutako kondizioetan hiru pertsona besterik ez omen ziren gelditu bertan fijo lanean.

Diskorik ez ateratzea erabaki zuten urte hartantxe. 1981ko maiatzarako Eusko Jaurlaritza osatua zegoen iadanik baina geroa ikusi zutenek Lakuan ez omen zegoen musika bultzatzeko irrika handiegirik. Abuztua izan zen zehazki diskorik ez ateratzea erabaki zen data. Argitaletxea beraz itxita. Infrastruktura, dena dela, hortxe zegoen. Nola erabili erabakitzean zegoen korapiloa.

Abentura ikaragarria

Etor zitekeen edozein posibilitateren aurrean, estudioetako materiala non erabil zitekeen ikusi uste zuten «Xoxoa»ko arduradunek. «Eusko Jaurlaritzak ETB euskaraz martxan jartzeko asmoa agertu zuen, eta ahoz behintzat kontaktuak izan genituen haseratik. Azkenean, kliente seguru batek eman dezakeen garantia soilarekin, pausu erraldoi hori ematera ausartu ginen, eta gaur arte». 1982ko ekaina zen eta orduantxe hasi zen estudioen beraien aldaketa sakona.

Proporzio-nalki disko asko saltzen da, baina merkatuak ez du ematen diskotxe bat mantentzeko».

Numerotan, 80 milioi inbertitu behar izan zituzten lokalak eta materiala egokitu eta doblaje-estudioetan bilakatzeko. Konkretuki, 4 estudio sortuko ziren handik.

Halere eragozpenak ere begibistakoak ziren hastapen haietatik ere. «Hasteko, teknika mailan material guztia berri berria zen munda mailan ere. Aktore problema ondoren, ez zegoen saiaturako jenderik. Eta beste hirugarren bat euskararena zen, zein euskara mota erabili alegia». Ikaragarriko abentura zeukaten begien aurrean, garantia minimoa baina kristoren eragozpen eta zailtasunak, baina urratsa eman zuten, Jaimek berak esan bezala «beste irtenbiderik ez zegoelako».

Hasera haietan 20 pertsonak ekin zioten doblajelariari.

Korapiloei askabidea emanez

Aktoreen problema zehatzari halanolako konponbidean bilatu nahian zenbait ikastaro burutu ziren Bilbon Elorriagaren lankidetzarekin. Horren bitartez, eta behinbehineko maila batetan bederen, alderdi artistikoa nolabait betetzea lortu zuten. «Gero euskararen problema zegoen. Badakizu orduarte Donostian egindako proba

guztietan Xabier Mendiguren zela horren kargu zebilena eta haseran borroka ere izan genituen zeinen alde ezarri erabakitzerakoan». Azkenean hori ere erabaki zuten modu batez edo bestera, eta problema tekniko batzuek bideratu eta gero, lan konkretuari eutsi zioten.

Garai haietan ordubete-ko saioa euskaratzeko 40 ordu sartzen omen zituzten, eta zifra konparatibo gisa esan dezagun gaurregun Espainian egiten direnak 20 ordu baino gehixeagotan egiten dutela. «Orduan izan genuen beste problema bat, hau da, Eusko Jaurlaritzak eskuratutako materialaren kalitate tekniko eskasa. Dena dela, hori konponduz joan da denbora pasa ahal».

Diskoetaz galdegin diogu eta aldiari behin diskoren batekin segitu izan dutela, grabazio-lanetan baino ez bazen ere, estudioak ia debaldeko prezioetan alokatuz.

100 pertsonen arteko akordio zailak

Behin eta berriz errepikatzen digu Jaimek horrelako etxe baten arriskurik handiena kliente bakarrean karakterra dela. Hau da, erabaki politikoen arauera ibili beharrean egotea. «Akordioak ahozkoak eta epe motzerako besterik ez dira. Inork ez du ziurtatzen hemendik urte batzuetara ETB euskaraz izango denik, ezta PNV dagoen lekuan egongo denik ere». Tarifak ere Espainiakoak baino merkeagoak omen dira kostuak dextente handiagoak izanik.

Gaurregun 100 pertsona dabilta «Xoxoa»n ETBrako materiala bikoizten. Horietatik 20 plantilan daude, 12 teknikoak barne izanik. Beste 80ak bikoizleak etabarrekoak dira. «Horiek ez daude fijo plantilan. Hainbat kobratzen dute deialdiagatik eta beste

«Estudioak egokitu eta ETBrako bikoizten hastea ezin bestean erabaki genuen, ez zegoe-lako beste irtenbiderik».

hainbat bikoiztutako puska bakoitzagatik. Neke samarra gertatzen da askotan ehun pertsona elkarrekin modu egokian konpontzea eta konforme egotea». Iskanbila laboralak ere izan dituzte barneko konbenio ezlegal baten bidez funtzionatzen dute eta. Nonbait langileak orain konbenio estatutari heldu nahi diote.

Euskararen gorabehera

Bikoizketa asunto horren inguruan hamaika esamesa izango direla bota diogu ziria Jaimeri, eta berak baietz erantzun guri. «Esate batera, hasi ginen garai haietan oraindik ez zegoen oso garbi lege aldetik Eusko Jaurlaritzak zein material ekar dezakeen bikoizteko. Gainera, Hacienda Ministerioak boikoteatzen zuen Gasteizko gobernu arlo horretan. Ondorio bezala, guk bikoiztu izan ditugu teoriar mugaz bestaldean Espainian sartu ezinik zeuden zenbait film».

Telefilme sail oso bat (orain ematen ari direna hain zuzen) bigarren aldiz bikoiztu behar izan dute zenbait elkarrizketa hitanoan zeudelako, hikako tratamenduan. «Gobernukoek pentsatu zuten agian ez zela aproposa izango eta

atzera bidali zuten berriz ere bikoiztua izan zedin».

Gertaera horrek nola-bait euskararen gaia ateratzen du mahai gainera. Lehen ere azaletik zer edo zer aipatu dugu. «Lehen ez zegoen inolako koordinaziorik baina orain badago batzorde bat horretarako sortua eta bi zentruetako jendea dago bertan: Donostiako «Eresoinka»koak eta hemengoak. Bertan, zuzendariak, egokitzaileak, zuzentzaileak eta itzultzaileak hartzen dute parte. Astean bi bider biltzen dira».

Prozesua pausuz pausu

ETBko pantailan filme bat edota marrazki bizidunak euskaraz ikusi ahal izateko zer pausu eman behar diren jakite agian komenigarria izan daiteke. Hasteko, eta normala den bezala jatorrizko gidoia jasotzen da eta hori euskarara itzuli. Normalean inglesa, frantsesa eta alemanatik itzuli ohí dira gidoiak, ia kasu gehienetan jatorrizko hizkuntzatik.

Horren ondotik zuzentzaile batek euskarazko textua zuzentzen du, hutsak modu egokian ipiniz etabar. Garbi dago horrelako zuzneketa gero eta gutxiago behar dela, ohituraren poderioz ikasi egiten da eta.

Horren ondoren egokitzea dator, hau da, textuaren luzera eta beste zenbait detaile imajinetako espainen denboretara eta, egokituz. «Hemen desberdintasun nabarmenik badago gu eta eta «Eresoinka»koen artean. Gure ustez, egokitzaileak salako arazoak ezagutzen dituen bikoizle bat behar du izan. Han, berriz, beste norbaitek egiten du lan hori».

Itzultze eta egokitze lana amaituta, zuzendaria-ri ematen zaio eta honek ahotsen banaketa egiten du, pertsonaia honentzat aproposena zein den aukeratzuz. Faktore nagusia sinisgarritasuna izaten da.

«Kliente segurua daukagu oraingoz, Gobernua, baina arriskutsua da ere erabaki politikoan menpe gaudela eta alda daiteke».

Esan nahi bait da ikusleak sinetsi egin behar duela ahots hori ongi doakiola pertsonaiari. Ahotsen aldetik nolabaiteko hustunea nabari da bertako tekniko batek esan zigunez. «Gehien nabarmentzen den hustunea adoleszenteena duk. Haurrena emakumeek egiten ditek, eta zaharrena egiteko hemen badizkiagu hiru edo lau bikoizle edadetu samarrak, eta horregatik ez diagu Donostian duten problema hori. Adoleszenteekin zegok zailtasuna».

Banaketa ere zehaztu ondoren, bikoizketa bera egiten da. Pusketan banatzen da textua, eta zatiz zati egiten da. Horietako zati bakoitzak «take» du izena eta gutxi gora behera 10 lerro ditu.

Jakin nahi izan dugu zenbat «take» egiten diren ordubeteen, eta haseran ez digute oso garbi esan nahi izan. «Izan ere, ez dago gehieneko mugarik denbora aldetik. Teorian nahi den denbora eman daiteke «take» bat bikoizten, baina suposatuko duzun bezala horretantxe dago gure borroka bikoizleekin. Batzbesteko kopurua, orduko 5 «take» izango lirakeke».

Kalkuluak atera ditugu, eta kontutan hartuz «Xoxoa»n hogeitalau orduz lanegiten dela hiru turnotan lau estudiotan, egunean gutxi gorabehera bi ordu

Jaime, «Xoxoa» estudietako burua.

luze bikoizten direla atera zaigu guri.

Baina buka dezagun prozesua. Bikoizketa egin da dagoenean, efektuen eta musikaren urratsa dator, azken urratsa hain zuzen. Filmearekin datorren banda internazionalen posible da efektu batzu edota den denak faltatzea. Efektu horiek ere «Xoxoa»n egiten dira, eta horretarako bi medio daude: bat artxibaturik dauden efektuak erabili (400 ordu grabatu), eta bestea zuzenean egin salan bertan. Bigarren horretarako, oso zailak direnean, ba omen daude tekniko batzu (Madrilen 2 besterik ez omen dira), eta haien hamaika trukoen bitartez osatzen da bikoizketa prozesuaren azken izkina.

«Esate batera —esan digu agur gisa Jaimek—,

«Euskara kontutan lehen ez zegoen inolako koordinaziorik, baina orain batzorde bat dago, astean bi bider biltzen dena».

belar gainean ibiltzearena salako lurra zinta magnetiko-koz bete eta horren gainean ibiliz egiten da. Gero beste batzu errazagoak dira: ate kolpeak, pausuak, etabar».

J.L.

EUSKARAZKO DEPARTAMENDUA: «Urrats handi bat eman dugu»

Gasteizko irakaslego eskolan aldaketa nabarmenak izan dira azken urtetan, eta joan den hilabetean, lehen aldiz, kultur astea antolatu zuen irakasle ikasle talde batek.

Azken hau aitzakitza harturik, berenganatu ginen gure jakinmina ase nahiez, eskola honetan dauzkaten arazoak jakin nahiena eta beraien eritzi ta pentsamoldeak interesgarriak bilakatuko zitzaizkigulakoan.

Ez gara damutu eta hemen duzue horren ondorio Jesus, Txipi, Martín, Agurtzane ta Maiterekin —euskarazko departamenduko irakasle batzurekin— izandako elkarrizketa. Gai ezberdinak eta eritzi desberdinak —askotan nahasiak— geratu ziren grabatuak, orain idatziak.

ARGIA.- Orain atera berrian duten lege batetan zera diote, maisu-maistra guztiak euskara jakin behar dutela. Zuek, euskaldun-gai horiek euskaldundu behar dituzuenok, nola ikasten duzue hau?

— Euskararen normalizaziorako lege famatu horretan hori esaten dute, eta hori interpretatuz maisu-maistra guztiak euskaldunak atera beharko ziren; EGA mailakoak. Orain ari gara hori posible ahal izateko planak egiten, baina hori oso zaila da; horretarako, ikasleak euskalduntzeko, ordu kopuru piloa (500 ordu baino gehiago) behar dira, horrezkero 250 ordu gutxienez kultur maila bat lortzeko; problema izugarria da, 700 ordu sartu behar dira karreraren zehar eta medio piloa ere. Hor daukagu bestela adibide xeble bat, EGBn 900 ordu ematen dira eta badakigu nola ateratzen diren umeak. Medio pilo bat jarri behar da, eta nik uste dut hori gaur egun ez dela errealitatean finkatzea eta pausoak ematea berreuskalduntzen. Hori zera da,

hala, hemendik aurrera denok euskaldunak, dekretoz, eta bagara nahiz eta izan ez. Izan behar gara nahiz eta izateko posibilitaterik ez!

— Kontraesana dago helburua eta neurrian artean.

— Momentu honetan bada plangintza bat euskarazko batzordeak egin da (600 ordu sartu behar direla 3 urtetan eta gero plangintza bateratua presentatu da). Horrekin oinarritzko euskaldun bat ateratzen dugu, hau da 4.mailako bat, hitzegiteko gai baina ez EGA ateratzeko. EGA aterako dute BUP eta EGBn ordu guztiak eman eta hona euskaldunak iritsiko direnean.

Gaur egun ezin diogu hemen sartzten denari hasierako mailarik esijitu eta guk zerotik hasten denak oinarritzko maila lor dezala nahi dugu; horretarako baldintzak jarri genituen, 15eko taldeak, koordinadoreak, ea.

Donostian berriz, esijitzen dute maila minimoa, baina hori ezin da egin hemen.

A.- Baldintza horien artean materiala ere egongo da; zuek nola zabilzate une honetan materiala aldetik?

— Beste departamenduetan osagarri erosten duten bitartean, gu oinarritzkoa ari gara erosten.

A.- Eta karrera guztia euskaraz egiteaz zer pentsatzen dute? alegia Eskoriatzan, Donostian eta beste tokitan egiten den bezala.

— Ikaslego kopururik ez eta irakaslerik ez.

Gure lana orain hemengo irakaslegoa euskalduntzea eta hori lortu aurretik ezin dugu bestetan pentsatu. Zergatik?, irakaslego berezirik ez digutelako emango, asignatura guztiak euskaraz jarri nahi baditugu, beste hainbeste irakasle beharko genituzke.

Gainera momentu honetan irakasleen gainean dago euskalduntzea edo ez; ez dute obligaziorik eta kondizio oso onik ere ez.

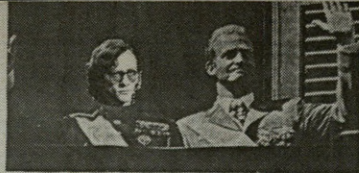
A.- Dena den badirudi eskola honetan zenbait aldaketa eman direla. Zein da egungo egoera eta azken urtetan eman diren aldaketak?

— Orain lau urte jarri zen euskara derrigorrezko, Lehenago klase batzu ematen ziren, optatibak, EKT batzuk funtsinatzen zuten... baina ez zen ezer ofiziala.

Duela lau urte berriz, hasi zen euskal departamendua eta euskal filologia, gaur egun euskara koofiziala da (erdararekin) eskola honetan. Hori da egoera ofiziala, baina gero gertatzen da Gasteiz eta hemengo giroa ez dela oso euskalduna, nahiko diferentia dela Donostian edo Bilbokoarekin konparatuz eta euskara klasetara mugatzen dela.

Eskola honetan Mirandatik jende

eta honela harrapatu genituen!

pilo bat dator, eta Gasteizko jende pilo bat dago ere euskararekin ez duela bere buruak zerikusirik duenik. Hemen erdararen aldeko giroa agertzen da, nahiz eta euskaldun asko dago (% 15 edo gehiago).

A.- EKT batzu zurela diozu, eta hori orain bost urte Gasteizko eskola, institutu, eta antzeko askotan baze- goen, gero piskanaka guztiak desegin arte. Baina orain berriro hasi dira kul- tur asteak eta, sortzen; zuek zergatik egin duzue kultur aste hori?

— Urte hasieran konturatu ginen hemen baginela euskaldun asko, bai alfabetatzekoak, bai filologiako ikas- leak, bai gu, euskarazko departamen- dukoak, eta klase emateetik aparte ez genuela ezer egiten. Klaseak ematen genituen eta horrez aparte ikasleak ez zuen harremanik euskara ez euskal kulturarekin. «Euskaldunak elkartu eta zerbait egin behar dugu» esan ge- nuen, gero bildu eta hasi ginen gure kultur astea betetzen. Gai guztiak ikutu nahi genituen, eta jendea inter- esas ekartzea eta ez militantziak, eta horrela ekarri genuen Artze, su- kaldaritza, mendiak... eta gero ipuin sariketa bat ere. Haien perspektiba zabaltzeko, gero beste sari batzutara anima daitezen.

— Gainera ipuin sariketa maila guztietan antolatu genuen, lehen mai- lan zer-edozer idatz daitekela klasetik aparte, ez bakarrik ariketa idatzia, motibazio pertsonala sortzea nahi ge- nuen.

— EKT sortzeko, hau urrats bat izan da.

A.- Eta zuen irakasle eta ikasle bat- zue horrek aurrera egingo al du?

— Ikasleen aldetik ez da asko egin, gehiena departamenduak egin du. Gero aipatu beharko litzateke zuzen- daritzaren postura irekia presupuesto erdia jarritz (100.000 pezeta) eta zu- zendariak hitzaldi baten aurkezpena honelako ekintzak txalogarriak zirela esan zuela eta departamendua hone- lako lanetan jarraitzea animatu ere.

— Guk hasieran EKT bat sortu nahi genuen baina urrats handi bat eman dugu, behar bada ez da oso tal- de establea, baina jendea animatu da gauzak egitera.

— Etorri den jendea interesa zuela- ko etorri da, egun batetan batzu, bes- te batetan beste batzu... askotan kul- tur aste batetan jende bera ikusten duzu. Hemen AEK, HABE, ikasto- lak, amak, mendizaleak... jende ez- berdina izan dugu, gaiak ekarrita.

A.- Euskal Herrian Euskaraz tal-

deak antolaturiko kultur astean ere, egunero 400 pertsona zihoazten hitzal- dietara, zuek nola esplikatzan duzue Gasteizen honelako arrakasta izatea?

— Nik uste dut hemen euskaldun batek bere burua nahiko murriztuta, nahiko reprimituta, itota, ikusten duela; orduan zeredozer dagoenean militantziaren gusaniloa sentitzen du.

— Euskara praktikatzeko tokirik ez dagoela, euskara ikasten ari den jen- dea bildu dugu. Jendea oso itota sen- titzen da eta ez dago hitzegiteko au- kerarik, Izugarrizko presioa dago er- dal kulturaren aldetik eta orduan euskaraz zeredozer dagoenean hara zoaz. Eta Gasteizen ikasleen kopurua igo da asko.

A.- Eta bukatzeko —klasera joan behar baitute nirekin dauden guztiek—, hona azken galdera, zer uste duzue zuek Euskal Herriko euskalduntze guztia zuen gain egoteaz?

— Horrekin ez da ezer egiten ez bada sozial mailan lan bat. Orain edozein euskaldunek euskara jakin dezake eta erabiltzeko posibilitaterik ez, giro sozialik ez baitago. Egoera horrekin bestea, klasean euskara ira- kastea, deuseztatzen da.

Xabier E.

JAKIN

"25" urte euskal
Kulturari

Zergatik ez
beste **25** gutxienez

Harpidedun egim zaituz

Aldizkari honi lagunduz, harpidedun eginez, zeu-
re kulturari laguntzen diozu: euskal kulturari.

Bere historia osoan JAKIN beti ahalegindu da, eta
gaur are gehiago ahalegintzen da, tresna bizia izaten
euskal kulturari bultz egiteko eta azterketak bizkor-
tzeko. Arintasuna eta sendotasuna bilatuz, egune-
kotasuna eta seriotasuna elkartuz, edozein arazotan
sakontasuna lortu nahi du JAKINEK.

Hori dena aski arrazoi da, gure ustez, zure lagun-
tza itxaroteko, eta harpidetza txartela bete dezazula
eskatzeko.

Gure hitza ematen dizugu: harpidedunen ugari-
tzeak ekar lezan irabazi oro aldizkaria hobetzeko
izango da oso-osorik.

HARPIDETZA TXARTELA

JAKIN aldizkariaren harpidedun egim nahi dut:

Izena Herria

Kalea Tel.

Gurutze (+) baten bidez adierazten dudana erantzingo dut urteko ordainketa (1.200 pta.)

☐ txeki bidez ☐ renbolsuz ☐ nire Banku kontuaren bidez (bete beheko zati hau)

Banco o Caja de Ahorros Banku edo Aurrezki Kutxa

N.º de cuenta / Kontuaren zenbakia

Sucursal / Sukurtsala

Titular de la cuenta / Kontuaren jabea

Entitate horretako nire kontuan zorpetu itzazue, mesedez, JAKINEK nire izenean
aurkez diezazkizuen erreziboak. Agur.

Sírvanse adeudar en mi cuenta con esa entidad los recibos que a mi nombre les
sean presentados por JAKIN. Atentamente,

Firmado / Zinatzailea

Domicilio / Heltzailea

EUSKARAREN BORROKA

Urtarrila
Ekaina

26/27

1983

HISTORIA ETA GIZARTE ZIENTZIEN URTEKARIA.

2 ZNB. 1982

Duela urte bi UDAKO EUSKAL UNIBERTSITATEAN, historia sailaren baitan, azaldu genituen ikerlanetaz baliaturik, **Historia eta gizarte zientzien urtekariaren** lehen alea mamitu genuen. Ale honetan honako ikerlanak argitaratu dira:

E. SORAZU: Izadiaren sorrerako mitoak.

E. APALATEGI: J. Caro Baroja eta bere «Los vascos» idazlana..

A. AZKARATE: **Goi-ertaroko bizkaitar epigrafiak:** Memaiako Sta. Marina (Elorria-Bizkaia).

J. MADARIAGA - J. A. TAYO: **Lehen karlistada inguruko karlisten prentsa ofiziala:** «Gazeta Oficial» eta «Boletín de Navarra y Provincias Vascongadas» (1835-1839).

J. AGIRREAZKUENAGA: **Euskal Herriko langileriaren historiaz:** Lehen Internazionaleta eta Lanaren Elkartea Internazionaleta (A.I.T.) hego Euskal Herrian.

Egia esan, Euskal Herriko historiografian ez da aurkitzen lan askorik euskaraz idatzirik, baina ez denik ere ezin daiteke esan. Horra, J. Egiategi, J. I. Iztueta, J. Saint Pierre, J. M. Barandiaran...

Argitaratu diren bi urtekarietan, egunean historiako ikerkuntzetan agiri diren teoria eta metodologia berrietan abiatzeko jokaera nabari da. Horrez gainera, bukaeran laburpen bat dute hizkuntza hedatu batetan, gaztelaniaz eta ingelesez hain zuzen ere.

Gure asmoa aurrera ekitea dugu, baina badakigu jakin biltzen garen historialarietik kanpo, badaudela gehiago, eta ez dakigu nola baina gure tradizio eta ekintza hau gehiago zabaldu nahi genuke. Uztailaren azken astean U.E.U.ren baitan, 1983. an argitaratuko ditugun lanen eztabaida eukiko dugu, eta orain artekoak baino gehiago bilduko bagina, hainbat aberasgarriagoa litzateke guztiontzat.

* **historia** *
eta
gizarte ~
zientzien
urtekaria

* II. URTEA 2. ZNB *

IIII udako
euskal
unibertsitatea

IRUÑEA 1982

Bestalde hemendik aurrera, Eusko Ikaskuntzak argitaratuko duen historia saileko aldizkarian, ikerketa hauek azaltzeko aukera izango ditugu, ez baita gure asmoa geure urtekaritxo bat eukitzea, egin dugun aukera eta tradizio hau indartzea eta zabaltzea baizik. Inork zerbait aurkeztu nahi badu, bidal beza U.E.U. ko bulegora. (Alameda Urquijo, 18 - Bilbo)

J. AGIRREAZKUENAGA
A. AZKARATE

Lertxundi, zazpigarrenean aidanez

«Jon Mirande» Euskal Gobernuko saria irabazi zuen ihaz Andu Lertxundiren azkeneko nobelak —**Hamaseigarrenean, aidanez** titulupean— autorearen zazpigarren liburu literarioa. Anduren sorketarik onena dudarik gabe. Bi etapa nagusi ikusten ditugu Anduren sortze lanean: lehenean **Hunik arrats artean** (1970, ipuinak), **Ajea du Urturik** (1971, nobela, osatu ez zen trilogia baten lehen partea) eta **Aise eman zenidan eskua** (1980, ipuinak, baina azken honen «Hausdurak» ipuin luzea kenduta) sartuko lirarteke. Eta azalduko dugu zergatik ez dugun sartzen hor **Goiko Kale** (1973, nobela edo antzeko zerbaite) nahiz eta lehenagokoa izan. **Aise...**-n dauden ipuinak, diren modukoak direlako hobeto sartzen dira beste liburuekin batera kalitateari begira batez ere —kalitate apalagoa— baina baita konta-moduari begira ere. Ez da kasualitatea **Aise...**-n agertutako bi ipuin «**Hunik arrats artean**» liburukoak izatea. Aspaldikoak direla, lehenengo haien garaikoak, inpresioa sortzen dute gainerakoek. Arras diferente gertatzen da «Hausdurak» **Aise...**-n agertzen den nobela motzarekin eta hori

horrela delarik egokiago iruditzen zaigu bigarren etapan sartzea non **Goiko Kale** delakoa, **Tristeak** kontsolatzeko makina, Gi-

zon kabalen piurak eta **Hamaseigarrenean, aidanez** ere sartuko lirartekeen. Sensibilitate finagoa agertzen da, teknika landua-

goak, estilo zainduagoa, azkeneko nobela honetan batez ere.

Herri batera ailegatzen den emakume baten historia kontatzen da bertan, hiru partetan, parte bakoitzak hiru kapitulu dituelarik. Herri txikia, txaskarri-lo zalea, esamesaka maiz dabilena, etorri berri den emakume lirainaren ekin-tzak nahastuz aritzen dena, errealtatea fantasiekin konfundituz, herri txiki-tan maiz gertatzen den bezala (eta handietan ere). Emakumearen prehistoria ezezagun gertatzen denez gero herritarrentzat are misterioitsuago gertatzen da eta beraz esamesaka ibiltzeko lur jorratua da.

Baina gaia ez zaigu kontatzen, hasieran bedaio, momentuan gertatzen ariko balitz bezala, ez dago beraz nobela osoa teknika tradizionalen egin eta hau dela-eta «Hausdurak» ipuin luzea izan zen kontateknika zailagoen aitzindari. Hortaz aparte suspensea sortzen digu narratzailak hasi hasieratik eta errealtatea arakatzu ibiliko da arazoaren muina azken orrialdetaraino argitu gabe. Alde horretatik nobela poliziako edo misterioskoaren konta-moduaren eragina agertzen du, irakurlea ez aspertzeko gozoz, hau ondo lortzen duelarik.

Lehen orrialdean bertan «-Martzelina, ustekabeen gertatu da!» (11) esaten zaigu, baina «zer gertatu den» zehazki inolaz ere esan gabe.

Lehen partearen lehenengo bi kapituluetan pertsonaia batzuegandik besteengana pasatzen da ahotsa (eta hitza), pertsonaia-aldaketa egon dela zuzenean abisatu gabe —abiso bakarra parrafoen arteko tarte handiago da baina nobelan zehar tarte handiago horrek ez du beti seinalatzen ahots aldaketa eta beraz ez da funtzio bakar batera limitatzen— Martzelinak (protagonista edo) eta honen laguna den Mariak hitzegiten dute txandaka, eta halaber Korneliok etc.

Lehen partearen hirugarren kapituluaren argitzen zaigu berriketa guzti horiek historia arakutzen ari den idazle bati kontatuak direla: «Gurasoei entzun nien orain arteko eta ge-roago etorriko denaren berriren bat. Nire aita jaio-tzez, guzti hauek gertatu ziren herrikoa da...» (53).

Horretaz den bezan-baten asko gogoratzen digu Marquezen «Crónica...» zeren etengabe agertzen bait da historiaren jasotzaileari erreferentzia hori (Marquezenean baino gehiago apika) eta antzeko moduan nahasten dira jasotzailearen eta historiaren denborak. Esaterako, goi-koaz aparte, Anduren liburuan: «Beti harritu eta kezkatu nau zergatik jaso-

tzen eta gordetzen dituen herriak horrelako ixtoriak eta ahazten agian garrantzikoagoak zaizkigunak.» (53). «Martzelina baino hogeita hamar urte beranduago herriratu nintzen...» (56). «Biharamunean eza-gutu nuen Martzelina... osatua nuen ideia ia ispilu batean bezala ikusi nuen Martzelinak bere etxeko atea ireki zidanean.» (59). Eta Márquezenean: «Lo vi desde la misma hamaca y en la misma posición en que la encontré postrada por las últimas luces de la vejez, cuando volví a este pueblo olvidado tratando de recomponer con tantas astillas dispersas el espejo roto de la memoria.» (14). Bietan idazle bat doa herrira historiaren puzzlea konposatzera, bietan emakume zahar bat. Bietan ematen zaio mila buelta anekdota nagusiari, zeharo borobildu baino lehen.

Hirugarren kapituluaren beraz pertsonaia baten funtzioa hartzen du narraztaileak eta pertsonaiek bezala hitzegiten du hirugarren kapitulu horretan beste pertsonaien ahotsik agertzen ez delarik.

Bigarren partearen lehen kapitulutik hasten da Martzelinaren senarraren historia (Domingo), zeren lehen partean Martzelina izan bait da nagusi. Parte honen lehen kapitulu osoa Domingo apustulariaren historiaren hasiera ematen digu narraztaileak bigarren kapituluaren bezala eta konta-teknikarik klasikoen aukeratuz. Hirugarren kapituluaren jasotzaile-pertsonaia hizketak zuzen zuzenean cassettean entzungo balira bezala entzuten dira.

Hirugarren partearen lehen kapituluaren jasotzailearen denbora eta historia-ren denbora batu egiten dira bigarren partearen eta lehenaren hirugarren kapituluaren bezala eta nobelaren anekdota nagusia kontatzen da, desbelatu egiten da misterioa. Hirugarren parte hau da motzena.

Nobelaren kontatzeko manera moderno eta klasikoak nahasten dira beraz, aberasgarri gertatzen delarik, baina ez da pobrego kontatzen den mamia, anekdota originala da oso eta humanitatearen alde krudel unibertsal hori agertzen digu errealdismo handiz. Hain zuzen hori da liburuaren lorpen handi bat, sortu nahi duen errealdismoa lortzen duela eta zeharo «sinesten» dugula gertatzen edo kontatzen ari zaiguna, zinema one-nean jazotzen den lez. Gizon-emakumeen krudeltasuna handia da izakeraz, umeak ere beren modura krudelak dira, munduko konstante bat da, nahiz eta pelikula ñoñoek kontra-koa azaldu nahi diguten errealtatea estaliz. Krudela besteak kritikatzan, ba-koitzaren bizitza pribatu-
tuan sartzen, gauza txiki-
netan ere. Krudela konpe-
titzen, hiltzen, jolasten eta apustuak egiten ere, liburu honetan agertu bezala.

Guzti hori Anduren estilo zuzenaz emana are aberatsago gertatzen da gaurko euskal narratiba eta nobelagintzan ematen diren beste ejenplu erretorikoen aldean. J.A. Arrietaren nobelarekin batera onene-

takoa dugu Anduren nobela hau azkeneko urte hauetakoen artean, eta esan dezagun bide batez krisirik ez bide dugula eta inoiz ez dela gaur bezain-beste literatur prosa argitaratu euskaraz. Baina berriro esan dezagun erretorikaz ikutuegi somatzen dugula, prosa ona egitea lexikorik aberatsena azaltzea soilik izango balitz bezala. Ez da hau Anduren kasua eta gogora ditzagun Pío Barojaren hitz hauek: «¿Las leyó usted? —Comencé a leerlas, pero no seguí. —¿Y por qué? —Porque estaban escritas en estilo florido y pedantesco... Holgárame yo mucho... antojábaseme..., para mí, entonces, ésto era pestífero. Es la incomprensión que se tiene para todo lo que no es habitual».

Hizkera zuzena, bizia, hala narratutakoan nola mintzatutakoan ere. Hizkera zeharo koherentea nobela desaroilatzen den medio ruralean; errealdismo gertatzen bait da base-
rritar jendeak (edo mendi-
jendeak) euskaraz hitzegi-
tea ziutateko poliziak (esa-
terako) baino, jakina. Pro-
blema gutxiago hizkuntza
aldetik. Arazo guzti honek
eraman du Andu apika eta
baita Bernardo Atxaga ere
menditar mundura (ikus
honen azkeneko ipuinak).
Azken honen ipuin rural
baten titulua parafraseatuz
(eta halaber J. Manterola-
ren lan poetikoarena, non-
dik Atxagak hartu duen,
ik. *Euskalerria X. eta XI.*
tomoak): *Post tenebras
spero lucem*. Bai, badirudi
gure literatur prosa argia
hasi dela berriro ikusten
eta Lertxundiren kasuan,
benetan eta garbi «zazpi-
garreanean, aidanez».

MIQUEL HERNANDEZ

José Ramón Anda: Artista edo eskulangilea?

Gure urrengo elkar-hizketa Bilbon izan zen, Windsor arte galerian hain zuzen ere. Oraingo hontan luzaro eta astiro hitz egiteko posibilitatea bete genuen.

Jose Ramon Anda, Goi-koetxea bigarren deituraz, Nafarroako Bakaikoa herritxoan jaio zen duela 33 urte. 350 bizilagun dituen herri hontan hogeitaz betea arte bizi izan zen. Bertan aitak eta anaiak lantegitxo bat dute non zura lantzen bait dute.

«Nire aita izan da eta da oraindik ere nire maisu hobereena. Beragandik ikasi nituen zura lantzeko teknikak. Aita gazte denboretan Gasteizen eta Bilbon ibili zen ikasten, gero Barzelonara ere heldu zen. Bidaia hauek gerrarekin bukatu zitzaizkion eta orduzkotik Bakaikoan iharduten da lan eta lan. Berak asmatu ditu erabiltzen ditudan zenbait aparailu eta tresna ere, eta berriztapen lanetan arront ona agertzen da».

Eta aitak, semeak bezala, ez du bere burua artistatzat jotzen, nahiz eta, ideiak eta gogoak artistaren batek baino gehiagok bekaiztu.

Madrid-Erroma-Bakaikoa

Hogeitaz urte zituelarik

Madriren nengoelarik, lagun baten etxean, telefonoz hots egin zuten. Gero jakin izan nuen Jose Ramon Anda, Bakaikoako eskultorea zen. Gau hartan ezagutzeko aukera izan nuen eta ez, benetan, ez zeukan artistaren itxurarik. Goizeko bostak arte berarekin egon ondoren Jose Ramonengandik hartutako inpresioa ezin hobeagoa zen.

Artsita izan arren, inork ezin hau uka, berak ez du bere burua artistatzat jotzen, herri hontako langile bat baizik ez dela behin eta berriro adieraziz.

Madri jo zuen; eta akademia batetan sartu, «Orduan, Bellas Artesko Fakultatean sartzeko, examina bat gainditu behar zenuen. Examina joandean mendekoa izan arren oso gogorra zen eta preparazio handia eskatzen zuen».

Eta pasa zuen noski. Fakultatean dena berria iruditzen zaio. Bakaikoan zegoelarik, artea Errenaisantzaren bukatzen zela uste zuen. Jende berriarekin topatu, ideiak ezagutu, Abangoardiako mugimenduak... «Ni oso gustora sentitzen nintzen Madril. Lehenengo kurtsoan nengoenean Bilbon ireki zen Bellas Artesko Eskola baina ez nintzen etorri, hain ondo aurkitzen nintzen han!».

Eta Madril dago Erromako beka lortzen duenean. Laugarren mailan gertatzen da hau; beka urte batekoa da baina berriazko aukerarekin. «Hamar izan ginen beka lortu genuenak. Italia nire amesteko herria zen, karre-rari utzi eta harantz joan ginen. Akademia San Pietro In Montorio delakoan kokatzen zen, tokia, beraz, pribilegiatua. Bertatik Erroma guztia gure begi aurrean agertzen zitzaigun».

Baina oztopoak eta problemak laister sortu ziren. «Akademia hontako esta-

tutoak XIX. mendekoak ziren. Gu, gazetetasunaren odol beroa, eta batez ere, hemen usaintzen zen borroka giroa generamagun eta zenbait gauza ezin onartu. Ez ahaz 1974. urtea zela.

Hain toki pribilegiatua izan arren, pentsa gu hamarrentzat bederatzi pertsona genituela gure zerbitzurako, hango dinamika ez zituen gure helburuak betetzen. Iskanbilak egunerokoak bihurtu ziren eta azkenean beka galdu genuen».

Eta beka galtzarekin, Erromako saria. Beraz, saririk gabe, bekarik gabe eta karrerarik gabe Bakai-koara itzultzen da. Bi urte pasatzen ditu herrian eta epe hontan bere lanak aldaketa handia pairatzen du. Herriko egoera eta lanetan sartzen da. Eskultura klasizista utzita beste gaietara jotzen du. Garai hontako lanak ez dira ikusteko bakarrik pentsatuak izan. Ikus, ikutu, lanak alde guztietatik goxatu behar dira.

«Bazen beti kubo edo prisma bat elementu zurruna bezala eta honen barruan, eta bizitza sinbolizatuz, mugitzen den esfera bat. Denak ari ginen lanean orduan, jo ta ke, ezin zen beste gauzetan pentsatu.

Gaur egun, bati gustatzen zaion lana olgeta merkeena dela uste dut. Sarritan entzuten dut «Ni borrokatzen eta zuk eskulturak egiten, ondo pasatzen duzu» eta antzekoak. Holakoei beti erantzuten diet gauza berdinarekin: nahiz hau edo bestea egin beti izango zara maneiatua. Beraz, bila ezazu zure gustoko lanetan zure eguneroko borroka, eta honela behintzat bizitza ez zaizu hain gorrotagarria irudituko».

1977an soldaduzka egin behar du eta Almeria eta Granadara doa. Urte txa-

rrak, ezin dituenak ahaztu. Honatz hitzegiten duenean aurpegia zorroztu egiten zaio. Badirudi zinzel batez ari direla lantzen bere musua. Begiak begizuloetatik kanpo amorrua bidaltzen duten fletxak bihurtzen dira, ahoa ere bortizkeriaz mugitzen da orain. «Begira, nik bizitza guztia daramat soldaduzka eginaz. Oraindik ere askotan amets egiten dut gauean Almeria eta Granadan pasatutako egunekin. Ez dago eskubiderik, 18 hilabete lapurtzen dizkizute. Antimilitarista naiz, guztiz antimilitarista eta ezkerreko partiduek soldaduzkaren kontrako posizio gogorragoak hartzeko denbora dela iruditzen zait».

Partidu politikoek uko egiten diote estetikari

Azkenean soldaduzka bukatu eta berriro herrira. Lehen hasitako lanari ekiten dio. Egun haietan Mikel Arregi, Lakuntzako kontzejala, hiltzen dute, eta geroxeago ETAKo beste lagun bat ere. Orduan eta hauen oroimenez hilla-

riak lantzen ditu. Ez harritzkoak, burnizkoak baizik. Lan hauek ingurua kontutan edukita betetzen ditu. Bata, arbolen artean aurkituko denez, burdinazko bi laminez osatzen da, haizearekin mugitzeko aukera gordetzen dutelarik.

Baina Jose Ramon laister konturatzen da: jendeak ez du lana preziatzen. Ez da kanpokoarekin baino gelditzen. Berdin zaio lamina ikustea ala harri handi bat eta honek desanimoa hurbiltzen dio. «Orain ere partidu politikoek estetikari uko egiten diote. Baliteke norbait haserretzea hau entzuterakoan baina nik behintzat horrela pentsatzen dut».

Eta gaurko egunetara heltzen gara. Ihaztik Bellas Artesen ematen ditu klaseak nahiz eta ez oso gustora egon bertan. Bere iritziz Euskal Herriko jende gutxi dago hemengo artearekin kezkatutik.

Bere ekintzen artean, oraintsu bertan Madrilan aurkezten duen erakusketa eta Donostiako Ondarretako eskultura. Eskultura hau ez da oraindik erabaki

zein materialetan gauzatu den baina ideia polita dirudi. Ez dago ez eustazpirik, ez idulkirik. Hiru pilara edo zutabe dira, barruan tokitxo bat dutelarik.

Azken aldi hontan zura diferenteak aztertzen ari da: agina, ezpela, intxaurre arbola, gereziarena etab.

Bere lanak gero eta sinpleagoak dira formaz baina landuagoak kontzeptu aldetik.

Galdetu diogunean bere iritzia Euskal eskultoreei buruz berarentzat fenomeno arraroa dena adierazi digu. «Normalki, artista inportanteak tradizioa dagoen tokitan sortzen dira. Hemen aldiz, eskulturaren tradizioa gabe ia, lehen mailako eskultoreak ditugu: Oteiza, Txillida, Basterretxea, Mendiburu, etab. munduko artisten inportantenetarikoa dira».

Hitz egiteko gogoarekin gelditu gara. Izan ere, bere lana dibertsio merkeena gertatzen bazaio ez da harritzekoa pozik oroitzea lan horren mementu eta ezaugarriaz.

Idoia JAUREGI

zinea

J. Chavarriren paradisu galduak

Berlangaren «Patrimonio nacional» filmea Jaime Chavarri-ren «Saga baten amaiera» esaldiaz bukatzen zen, aurreikuspen bat izanen balitz bezala. Hori izan da, hain zuzen, «Los viajes escolares»-en egileak hartu duen enkargua: XIX. mendeko erdialdean Mallorkan gertatzen den Bearn-eko sagaren gainberrera arrodatzeara.

Orain dela gutxi telebistan bere bi filme ikusi ahal izan genituenez, eta bere azken filme honen estreinaldiak ematen digun aukeraz baliatuz, orain dela 40 urte Madrilen jaio zen zinegile honen lana aztertzen saiatuko naiz.

1960. eta hamarkadan, S.8 eta 16 mm-tan, sinboloz, zinema errefer-

conocido» alde bateta utziko ditut, ez bait daude ustez, hasieran aipatutako ardatzaren inguruan egituraturik. Bestalde, «Dedicatoria» ezagutzen ez dudanez, beste hiru filmeetan kokatuko dut ene azterketa.

EL DESENCANT

1940. urte inguruan Espainako argitaletxeetara abiatu zen belaunaldian, 36.eko gerlak politikoki eta gizonki markatu zuen, ba Literaturaren historian toki berezi bat lortu duten idazleak, hala nola Guillén eta Cernuda gehienbat, eta beste maila batetan Escorial aldizkaria 1941-50 urteetan zehar argitaratzen saiatu zen lagun taldea: D. Ridruejo, L.f. Vivanco, L. Rosales eta Leopoldo Páner.

Azken olerkari honen bizitzaz (1909-62) eta bere senideen oroipenetaz baliatuz, Chavarri erreportaje bat baino urrutirago doan filme bat eskeintzen digu hain zuzen. Filme honek ez du zinema-verité-n

kokatutako filmeen ildotik jarraitzen. Honetan inportantea ez da gertatzen edo ikusten dena, pertsonaien aitormenak suposatzen duen Espainako gizarte eta familiaren azterketa baizik.

Filmean zehar, Leopoldo aita presentzia mutu bat bezala agertzen zaigu, itzalean dagoen soingain (busto) bat besterik ez bait da.

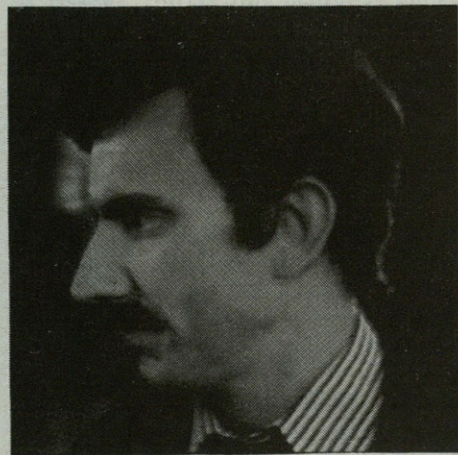
Ama eta semeek kontatzen diguten egia biluziak (hutsak) gauza pribatu eta publikoen arteko muga eta eskema guztiak hausten ditu. Hala ere, egia da Pánerotarren egoera eta senide batzuen neurosisa ez direla, ene ustez, erdi mailako familia gehienetan batiere aplikagarriak, baina esaten dutenaren oinarrian gure berezko egoeraren ispilua ikus dezakegula uste dut.

Emaztearen oroimeneetatik (norbait interesatua balego, Felicidad Blanchen «Espejo de sombras» liburua irakur lezake), semeen esperientzietara sal-

Berez, eta enkargua izan arren, gai aldetik ez dago Chavarri-ren tematikatik at, nola edo hala hori izan bait da bere filme gehienen ardatz nagusia: Jaitsapena, desenkantua, desilusia.

rentziaz eta intuizioz betarik dauden zenbait filme labor egin ondoren, «sketch» bat egin zuen «Pastel de sangre» filmerako (1971) «Los viajes escolares» eta «A un dios des-

toka doan montaia kementsu baten bidez, gure nor-tasunaren osagarri baten mamu guztiak azaltzen dira: gure sexualitate frustatua, errealtatearekin topatzean hamaika pusketan hausten den gure aitari buruzko eritzia (are gehiago, haien kasoan, «La estancia vacía»-ren egilea Espaina ofizialeko pertsonaia bat denean), balio absolutotan finkatu dugun heziketa, zapalketa politikoaren aurkako burrukak, drogen arazoa, aitaren matxis-moa, inorri aitortutako maitasun ixilak, errealtatearen hondo beltza ederki ezagutzen dutenen baieztapenak, e.a.

Faktore guzti hauek eta beste askok frankismoaren itzalaren ispilua osatzen dute, errealtatezko pertsona hauek, pertsonaia bezala, dituzten mugak zabalduz.

Kalidoskopio horretan, une eta leihar batzuetan, guri ere zerbait galdu zaigu. Filmean zehar, Chavarri eta Panerotarren eskue-tatik, urrats horiek bilaraztea eta kuestionatzea ba da zerbait, zinemaren mundu intraszendental honetan.

LUIS Y VIRGINIA

Telebistarako egindako filme labor honetan (75 minutu), Chavarrik, ezer azpimarratu gabe, poliki poliki gertakerari gira emango dion oso historia ximple bat kontatzen digu: Virginia eta Luis, irakasle eta senar-emazteak, Leon-go mendi herri batetara doaz, helburu bikoitze batekin: Emaztea herriko eskolaz arduratuko da, senarrak, herriak eskeintzen dion bakardadeaz baliatuz, oposizioak prestatzen dituen bitartean.

Berezko zehaztasunen bidez herriko bizitza adierazten digu Chavarrik, eszena pertsonaien bizipen guztietaz gure interesa lortuz.

Batzuetan Taviani anaiei «Il prato» filmean ildotik doan filme errealista eta poetiko bat dugu hau. Pertsonaiak gure adiskide edo bizilagunak izan zitezkeen.

Pixkanaka, gure lagun hauek beren erruaz ohar-tuko dira, eta bakoitzak, helburua eta errealtatea elkar topatzerakoan sortu den kontraesanaz jabeturik, erabaki ezberdin bat hartuko du.

Tentsioa, moral mezuak eta hitz borobilak maite dituenak ezer gutxi dastatuko du filme hau.

Bizitza askotan zeregin handien urratsetatik ez doala pentsatzen dutenek, berriz, maitekiro eginen diote so filme honi, helburuen porrotak dakartzan desilusia eta desenkantua askotan gainditu behar izan dituztelako.

Telebistan ikus ahal izan genuenean, Aute-ren musika eta Joaquín Hinojosa eta Carmen Elías-en lanak filmean gure buruan graba-

tzea lortu zuten. Zeinek eskein dezake beste bideo hobeagorik? Eskerrik asko, Chavarri.

BEARN, o LA SALA DE LAS MUÑECAS

Tamalez, goian aipatu ditudan kriterioak filme honi aplikatzea ezinezkoa dut, Mallorkako familia honen jaitzapienaren planteamendua huts eta interesik gabea bait deritzait:

Pertsonaien arteko arazoak ez zaizkigu inoiz konfliktu gisa planteiatzen, eta hor datza, ene ustez, filme honen erru nagusia.

Ilobaren joan-etorriak, apaizaren burutapenak, ia inoiz Espainian planteiatu ez den masonen arazoa, e.a., filmean zehar bigarren maila batetan agertzen zaizkigu, dekadentzia eta historia horren arrazoin nagusiak guretzat ezezagunak direlarik.

Agian, Villalonga-ren elaberria labor-tu behar izan dutelako, gertaera eta zehaztasunen helburua ez

da oso finkatuta gelditu.

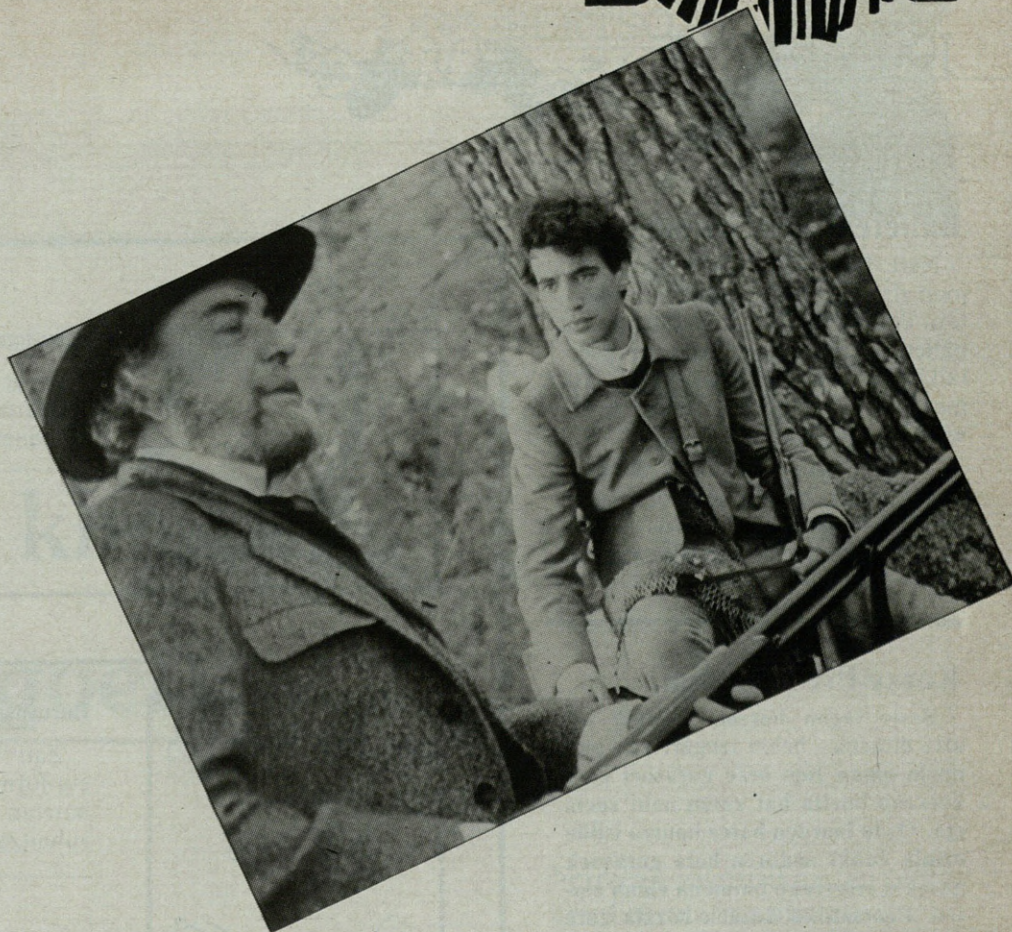
Bestalde, hori dena adieraziko lukeen giroaren aldaketarik ez dugu sumatzen. Eta pena da horretan guaza gelditzea, izan duen aukera, argazkia, Mozart eta Gounod-en musika eta aktoreen lana (Imanol Arias izan zitezkeen bere paperean galdueña dabile-na) jatorra izan bait da.

Apaizaren papera historia horren lekukoa izatea bada, ikuslegoari ere funtzio berbera eman digu «El desencanto»-ren egileak, ez bait du lortu situazioa sentiaraztea.

Garbi frogatu du Chavarrik teknika menderatzen duela, baina, kasu honetan, ene ustez, historia- ren indar eza bere kontra bihurtu da.

Bere hurrengo lanetan, filmean Fernando Rey-k dion «Galdutako paradisu- rik baino ez dago» esal- dia klitxe batetan ez bihur- tzea espero dugu.

Xabier PORTUGAL

Balleteko dantzariak

Nere lagun batzu lehengo aldiz joan zirenean ballet-ikuskizun bate-tara erabat harriturik gelditu ziren, balletaren teknikaz. Aterata gero txikiteoan obraren gorabeherak ko-mentatzen ari ginela, batez serio-serio honela esan zigun:

— Nik ulertu ez dudana, dantza-riak zergatik ibili dituzten obra guz-tian hanka-puntetan izan da; altua-goak kontratatzea besterik ez zuten egin behar.

Kotxe Presidentziala

Beste lagun batzuen alabak —4 urte dituen— behin izugarritzko pel-mada eman zien bere gurasoei gure kotxean buelta bat eman nahi zuela eta. Ordu laurden batez haurra isildu ezinik eduki ondoren bere gurasoek gurekin etortzeko baimena eman zio-ten. Pentsatuko duzuen bezala gure kotxea ez da erakusketa batetan ager daitekeen horretakoa.

Haurra sartzen da barrura, jartzen dugu martxan eta bost minutuz isil-isilik egon ondoren kotxe guztia goi-tik behera miatzen zera bururatuko zaio esatea:

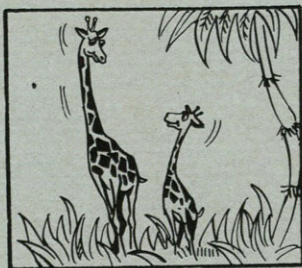
— Aizue! Nik zuek bezala, kotxe hau bota eta Talbot Sotelo bat erosi-ko nuke.

Edariaren heriotzak

Zarautzen uda-aldian Euskal He-rriko eta kanpoko zenbait jende bil-du ohi da beti. Eta noski, gaua hel-tzen denean, zerbait egin behar eta hor izaten dira lanak. Halako gau batetan, taberna guztiak itxita gero, non agertzen da tipo bat mozkor-mozkor eginda bertako elkarte ba-tetara. Sartu bezain laister bertako bazkide batek, ohitura onekoa bera, halako sermoi bat botatzen dio:

— Egia esan, pena izugarria har-tzen dut gizon-emakumeak, zu orain zauden bezala ikusita. Ez al zara konturatzen alkoholak ekar-tzen dizkizun kaltetaz? Ez al dakizu Euskal Herrian milaka eta milaka pertsona hiltzen direla?

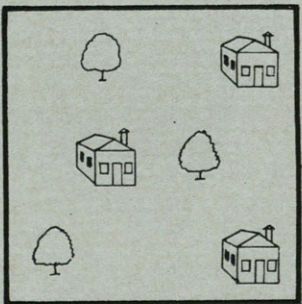
— Berdin zait, ni galiziarra naiz.

Buru-hausketak

Bi jirafa elkarrekin daude. Bata bestearen alaba da, baina bestea ez da honen ama. Zergatik?:

— Aita delako.
Soluzioa:

Buru-hausketak

Zati ezazu terreno hau, espazioz eta formaz berdinak diren bi zatitan, batetan hiru etxeak eta bestean hiru zuhaitzak gelditzen direlarik.

Soluzioa:

Laguntzaile berria

Kale-artistak eta titiriteroak nahi-ko zailla izan dute Donostiako kalee-tan Udalak jarritako neurri zorrotze-kin. Joan den astean, kanpotar bat bibolina jotzen ari zela, bi udaltzain inguratu zitzaizkion.

— Barkatu, baina ba al duzu bai-menik?

— Baimenik, ez, nik ez.

— Beno, orduan lagun gaitzazu.

— Bale, eta zer kantatu behar du-zue?

Zaharra soldaduskara

Aiton bat «Oficina de recluta-miento» delakora sartzen da. Han dagoen soldadua harritu samarra gelditzen bada ere zera galdetzen dio:

— Egun on, zer nahi duzu?

— Alistatu egin nahi dut.

— Alistatu? Baina zenbat urte di-tuzu?

— Nik? Hirurogeitahiru.

— Baina zure adinarekin ezingo duzu behar bezalako soldadu bat izan!

— Joño! Baina generalak ere be-harko dituzue, ez?

Banderen gorabeherak

Paristar bat eta Yanki bat oporre-tan biltzen dira; beste zenbait gairen artean, halako batetan bakoitzaren estatuko banderen koloreen esprika-zioa agertzen da.

Paristarra hasten da eta:

— Gure banderak oso esanahi ze-hatza dauka. Gure zergak ordaindu behar ditugula adierazi nahi dugu. Begira. Haziendak, gure patrikak zuritzen dituzten orri urdin batzu bi-daltzen dizkigu, eta noski, egun go-rriak pasa behar izaten ditugu hau iristen denean.

— Ba, orduan gurea bezala —eran-tzuten dio amerikanoak—, baina guk egun gorria pasatzeaz gain izarrak eta guzti ikusten ditugu.

Euskara klinikan

(baskologoei)

nahi digute euskara
geldi dadien bakarra,
ibai ondoko karkara
eta itsaso zaharra
ixil ditén,
guk erabil ez dezagun
razionalki nahi dute,
munduan dira ezagun
badutelakoz bertute!

gure solasen haginak,
herrietako lagunak,
dira oro erdaldunak,
haiek kontrala zaldunak
euskaldunak
pentsatzen dakitelako
sistema osoan argiz,
gramatik eta delako
denak ederki, halabiz!

arropa xuriak jantziz
ebakiak alderantziz
kesketan galduak antsiz
laban zorrotzak erantsiz
hartzén dute
galtzen ari den euskara
haren tripak irekitzen
«hertzetarik eri zara!»
orduan dira jeikitzen...

hertzeak zilaturikan
ari dira marmarikan
hilen dela hau klinikan
ez baita denborarikan
behar dute
euskara salbatzekotan
erran Axular bezala,
dagona itzal freskotan
debruak eman dezala!

zuek mesias gaziak
eliz barnetan haziak
badituzue graziak
zerutik irabaziak
euskara hau
harri zahar bihurtzeko
lore haztu hain ederra
jakintsunek agurtzeko;
hetsi dadila xederra...

gure hizkuntza oralak,
zaharkeritan galduak,
bere geroen moralak
ditu merkexko salduak...

Itxaro BORDA. 1983

ASKATASUNAREN DEFENTSAN

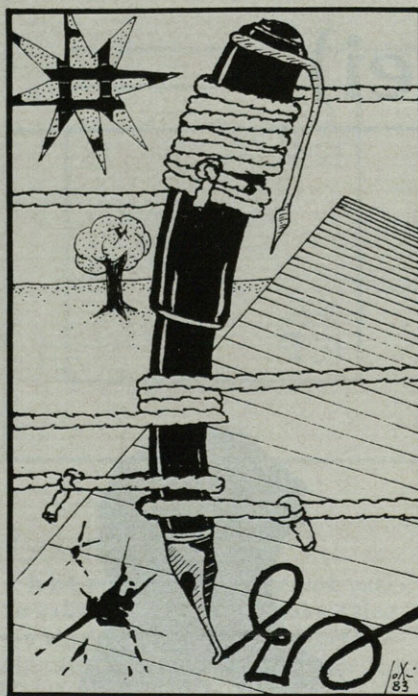
«Ortodoxia bat sortzen da halako batean; bizimodu zuzeneko pertsonen onartu eta eztabaidarik gabe bereak egiten dituzte zenbait ideia eta eritzi. Eta ordutik aurrera, «honetaz» edo «hartaz» hitzegitea zuzenean debekatzen ez bada ere, ez da «ondo ikusia» gai batzuetaz idaztea edo mintzatzea. Eta ortodoxia horren aurka doan edozein pertsona isildua izango da berehala».

George ORWELL idazleak bere «Animal Farm» nobelari egindako hitzaurrean esana gure inguruan puntuz puntu betetzen ari dela pentsatu behar. Horra hemen ilustrazio praktikoa, ORWELL-en beste nobela famatuan —«1984» titulatu, alegia— agertzea merezi bazuen ere, 1983.eko urte honetan eta gure errealitate nobeleskoan gertatua: Xabier Sánchez Erauskin gartzelaratu duela eta, agiri bat helitzen da Bilboko TELENORTEra, Informazio Zientzien Fakultateak motibo horretaz egin dituen ekintzen berri ematen duena. Agiria eskuetan duela, informatiboan zuzendariarengana joaten du kazetariak: «Ezingo dugu berri hau eman-honen erantzuna—, ez bait genuen atzo Erauskinen gartzelaratzeaz informatu». Hala gauzak eta hurrengo egunean beste albiste bat jaurti du teletipoak: Sanchez Erauskinnek gose-greba utzi duela, onartu baitzaio bere preso politiko gradua. Aurkeko eguneko kazetariak, albiste berria hartu eta zuzendaria bilatzen du berriro: «Ez, oraingoan ere ezingo dugu hori eman, ez genuen gose-grebaren hasieraz informatu eta».

Libertate formalen zutabe sagartua izan ohi den prentsa-askatasunaren eta, zabalago, adierazpen askatasunaren aurkako erasoaldi baten aurrean gaude. Kazetarien prozesamenduak, egunkari eta aldiakari sekuestroak... Vinader Londresen, Nanclaresen Sanchez Erauskin. Estatu demokratiko honen gobernamendu sozialistak adierazpen librearekin topo egin du, eta horiek dira ondorioak... Eta hauxe da harrigarriena: prozesamenduak ez datozela emandako informa-

«Prentsa-askatasuna
falta bada,
ametsa besterik ez dira
gainerako libertateak»

(K.Marx,
«Reinische Gazeta»)

zioak egia ez direlako. Egia dira, baina informazio hori ez-funtzionala gertatu da demokrazia honen gobernamendurako. Eta hor agertzen da bere gordintasunean sistema honen ustelkeria.

«Konstituzioa eta prentsa-askatasuna, herriaren zerbitzurako eginak izan beharrean, zenbait pertsonaren handinahia betetzeko eta partiduen kontrola ziurtatzeko eginak daudela iruditzen zait». Horrela zioen Marx-ek «Reinische Gazeta» egunkarian idatzitako artikuluetan. Ondorio baliagarria gaurregun ere.

Estatuaren botere guztiak endredatu dira adierazpen askatasunaren aurkako erasoaldian. Botere legegilea izan zen lehenen, «Konstituzioaren de-

fentsarako legea»-ren bidez. Botere judizialak jarraitu zioan, kazetarien aurka buru-belarri sarturik («Erauskinena ez da gure erabakia izan, epailarientza baizik» zioen orain gutxi Alfonso Guerrak Gasteizen). Baina ejekutiboa ere nahastu da azkenean, bere esku den «Fiscal General del Reino» delakoaren bitartez, moralaren eta ohitura onen gordetzea agertuz (ikus «Las Vulpes» musika-taldeari gertatua)...

Baina ez da boteretik zuzenean datorrena adierazpen askatasunak jasaten duen eraso bakarra, ez eta arriskugarriena agian. Orain gutxi Leioako Unibertsitatean egunkariaren zuzendariaren egindako mahainguru batean, hauxe aitortu zuen batek: autozentsura dela adierazpen librea gehien mugatzen duena. Egunkari konkretu batean lanegiten duen kazetaria, haren ideologiara mugatzen duena, lanpostua galtzeko beldurrez. Eta egunkarietan zuzendariak berak lege-zigorren eta «ideologia ofizialaren errespetuz gordetzen duen autozentsura. Adierazgarria da oso, zentzu honetan, kazetariak izatea oraindik sindikaturik ez duten langile sektore (bakarra?»).

«Profesionaltasunaren» leloa ere erabilia da prentsa —askatasunari honen balioa kentzeko. Prentsa lana, beste ofizio guztiak bezala, profesionarien asuntza izan behar duela eta, kazetari-titulua esijitzeko kanpaina dabil aspaldian, eta prentsa «militante» eta «amateur»-aren aurkako sasi-argumentoak zabaltzen dira. «Librea ote da profesioa izatera mugatzen den prentsa?»-galdetzen zuen Marxek aipatuko artikuluan; eta erantzuna ematen zuen: «Idazleak dirua irabazi behar du bizitzeko eta idazteko, noski; baina ez du inola ere bizi eta idatzi behar dirua irabazteko. Prentsa-askatasunaren lehen baldintza, hau profesioa ez izatean datza».

Orain idazteko profesionari-karneta eskatuko badigute, ez digute bihar irakurri ahal izateko ere karneten bat eskatuko? Hau demokrazia!

K.LANDA

GIPUZKOAREN SERBITZURAKO

Gipuzkoar guzien serbitzurako dagoen Donosti Aurrezki Kutxa, lanabes teknikurik aurreratuenaz eta bere langileen egokitasunaz, nola profesioz ala gizatasunez, baliatzen da. Guztien aurreztearekin Gipuzkoarentzat etorkizun hobe bat eraikitzeko asmoz.

Caja de Ahorros Municipal
Donosti-Aurrezki-Kutxa

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
talo edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA